

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Δ. ΒΑΛΑΗΣ
ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α.Π.Θ.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΑΛΕΞΙΑΔΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΧΡΟΝΟ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΖΥΓΟ (1912-1913)

Η Ορθόδοξη Εκκλησία, έχοντας ανέκαθεν ενεργό παρουσία σε όλες τις πτυχές του καθημερινού βίου του ελληνικού λαού, ιδίως στα δύσκολα χρόνια της μακρόχρονης δουλείας του, δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από το χαρμόσυνο γεγονός της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης από τον Οθωμανικό ζυγό. Για την αποσαφήνιση του ζητήματος αυτού θα προσπαθήσουμε ακολουθώντας, με βάση κυρίως τα δημοσιεύματα του Τύπου, να εκθέσουμε συνοπτικώς την εκκλησιαστική κατάσταση που επικρατούσε στη Θεσσαλονίκη κατά την κρίσιμη για τον Ελληνισμό περίοδο των Βαλκανικών πολέμων (1912-1913), αναδεικνύοντας το ρόλο και τις πρωτοβουλίες της τοπικής Εκκλησίας στις εθνικές και πολιτικές εξελίξεις.

1. Διοικητικές αρμοδιότητες

Την εποχή εκείνη η εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητρόπολης Θεσσαλονίκης απλωνόταν σε ολόκληρη την Κεντρική Μακεδονία περιλαμβάνοντας πέντε Επισκοπές¹: Κίτρους, Κα-

¹ Βλ. Αθ. Αγγελόπουλος, «Η Επισκοπική Σύνοδος της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης και η σημασία αυτής σήμερα», *Θεολογία* 48 (1977), 798. Αθ. Καραθανάσης - Αρχμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης (19^{ος}-20^{ος} αι.)*, Μακεδονική Βιβλιοθήκη - Δημοσιεύματα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών αρ.80, Θεσσαλονίκη 1994, 14. Αθ. Καραθανάσης, «Η Επισκοπική Σύνοδος Θεσσαλονίκης και ο τελευταίος Κώδικας των Πρακτικών», στο έργο του: *Θεσσαλονίκη και Μακεδονικά. Θεσσαλονίκη και Μακεδονία - Η Νεότερη Θεσσαλονίκη*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2005, τ.1, 151.

μπανίας, Πολυανής, Αρδαμερίου, Ιερισσού και Αγίου Όρους. Ως εκ τούτου ο Μητροπολίτης της ήταν πρόεδρος της Επισκοπικής Συνόδου Θεσσαλονίκης², μιας αποκεντρωμένης εκκλησιαστικής διοίκησης που επιλαμβανόταν όλων των τοπικών ζητημάτων της αρμοδιότητάς της, προωθώντας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο μόνο τις δυσεπίλυτες υποθέσεις. Επιπροσθέτως, ήταν πρόεδρος και της Ορθόδοξης Ελληνικής Κοινότητας³ της πόλης και συνα-

² Βλ. Χαρ. Τζώγας, «Εξέλιξις της πόλεως Θεσσαλονίκης. Πνευματική εξέλιξις Εκκλησία», στο Λεύκωμα: *Θεσσαλονίκη 1912-1962*, Αναμνηστική έκδοσις, εκδ. Σφακιανάκη, Θεσσαλονίκη χ.χ., 204· Αθ. Αγγελόπουλος, Η Επισκοπική Σύνοδος, 799· Γ. Γκαβαρδίνας, «Διαμάχες Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης και Ιεράς Μονής Βλατάδων για τον ιερό Ναό της Παναγίας της Λαοδηγητρίας επί Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γενναδίου (1912-1951)», *Επιστημονική Ημερίδα: «Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος Αλεξιάδης (1912-1951), ΚΕ' Δημήτρια (16 Οκτ. 1990)*, Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης - Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών - Ιερά Μονή Βλατάδων, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992, 196· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 14-15· Αθ. Καραθανάσης, Η Επισκοπική Σύνοδος, 152.

³ Σιδ. Ζιώγου-Καραστεργίου, «Συμβολή στην ιστορία των Σχολείων της Θεσσαλονίκης κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα», *Μακεδονικά* 16 (1976), 337· Χαράλαμπος Παπαστάθης, «Ο κοινοτισμός στην Μακεδονία υπό το καθεστώς των “Εθνικών Κανονισμών”», στο *Συμπόσιο: Η διαχρονική πορεία του Κοινοτισμού στη Μακεδονία, Εκδήλωση για τα 75 χρόνια από την απελευθέρωση της Μακεδονίας (9-11 Δεκ. 1988)*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης του Δήμου Θεσσαλονίκης, αρ.5, Θεσσαλονίκη 1991, 147· Γ. Μουτάφης, «Η Δημογεροντία της Θεσσαλονίκης στο κοινωνικό της πλαίσιο (1874-1904)», στο *Συμπόσιο: Η διαχρονική πορεία*, ο.π., 239, 241· Περ. Βακουφάρης, «Ο αναθεωρημένος Κανονισμός της Ελληνικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης του 1874 και οι διενέξεις των κοινοτικών αρχόντων», *Η Θεσσαλονίκη, Επιστημονική Επετηρίδα του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης του Δήμου Θεσσαλονίκης*, τ.3, Θεσσαλονίκη 1992, 172· Καλλιόπη Γκίνη, «Η Ελληνική Κοινότητα Θεσσαλονίκης», *Πρακτικά Συμποσίου: Τα ελληνικά σχολεία στη Θεσσαλονίκη κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*, Κέντρο Ιστορίας του Δήμου Θεσσαλονίκης, αρ.14, Θεσσαλονίκη 1994, 65· Μαριάνθη Χοροζοπούλου, «Εκκλησία και εκπαίδευση: Ο ρόλος της Μητρόπολης Θεσσαλονίκης», *Πρακτικά Συμποσίου: Τα ελληνικά σχολεία*, ο.π., 85· Ιωάν. Ταγαράκης, *Το φιλανθρωπικό έργο στην Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Θεσσαλονίκης (1840-1928)*, Κέντρο Ιστορίας του Δήμου Θεσσαλονίκης, αρ.13, Θεσσαλονίκη 1994, 23-26· Αντωνία Κυριατζή, «Η στάση του Ιωακείμ Θεσσαλονίκης στις κοινοτικές

κόλουθα όλων των επιμέρους θεσμικών οργάνων της. Με άλλα λόγια, πέραν των εκκλησιαστικών αρμοδιοτήτων είχε και πολιτικές δικαιοδοσίες εκπροσωπώντας επισήμως την Ορθόδοξη Ελληνική Κοινότητα στις πολιτικές αρχές. Συνεπώς, ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κατείχε μια ιδιαίτερα υπεύθυνη θέση και ο ρόλος του ήταν καταλυτικός για την επίλυση των εκάστοτε αναφυομένων ζητημάτων και την ειρήνευση του ποιμνίου του, ιδίως κατά τις ενδοκοινοτικές έριδες⁴, που είχαν διχάσει τα μέλη της Ελληνικής Κοινότητας στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αι.

2. Συμμετοχή στα γεγονότα της απελευθέρωσης

Από τις 22 Μαΐου 1912 Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ήταν ο Γεννάδιος Αλεξιάδης⁵, ο οποίος είχε διαδεχθεί τον αποβιώσαντα

διενέξεις κατά την περίοδο της αρχιερατείας του στη Θεσσαλονίκη (1874-1878)», Πρακτικά Συνεδρίου: *Ιωακείμ Γ' ο Μεγαλοπρεπής ο από Θεσσαλονίκης Οικουμενικός Πατριάρχης και η εποχή του*, [3-5 Φεβρ. 2012] Φιλόπτωχος Αδελφότης Ανδρών Θεσσαλονίκης, επιμέλεια: Θ. Δαρδαβέσης, Θεσσαλονίκη 2012, 62.

⁴ Βλ. Σταματούλα Ζαπάντη, «Οι ενδοκοινοτικές έριδες στην Ελληνική Κοινότητα της Θεσσαλονίκης από 1881 μέχρι το 1912», *Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου (Μάιος 1989)*, Θεσσαλονίκη 1989, 121-147· Περ. Βακουφάρης, *Ο αναθεωρημένος Κανονισμός, 173-183*· Ευάγγελος Χεκίμογλου, *Θεσσαλονίκη. Τουρκοκρατία και Μεσοπόλεμος. Κείμενα για την ιστορία και την τοπογραφία της πόλης*, Θεσσαλονίκη 1996, 173-217· Δημ. Σταματοπούλος, «Η ενδοκοινοτική σύγκρουση στη Θεσσαλονίκη (1872-1874) και η σύνταξη του πρώτου κοινοτικού κανονισμού», *Βαλκανικά Σύμμεικτα* 10 (1998), 51-96· Δημ. Παπάζης, *Ο Μητροπολίτης Αθανάσιος Μεγακλής (1848-1909)*, (διδ. διατριβή), Θεσσαλονίκη 2001, 81-82.

⁵ Περισσότερες πληροφορίες βλ. Ανώνυμος, «Εκκλησιαστικά Χρονικά», *Εκκλησιαστική Αλήθεια* τ.36, έτος ΛΒ' (1912), 187-188· Παντελής Ρόγκος, «Εικοσιπενταετία αρχιερατείας 1905-1930», *Γρηγόριος ο Παλαμάς* 14 (1930), 385-395· ο ίδιος, «Η Εικοσιπενταετηρίς της εν Θεσσαλονίκη αρχιερατείας του Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου», *Γρηγόριος ο Παλαμάς* 21 (1937), 197-211, 243-245· ο ίδιος, «Ο Θεσσαλονίκης Γεννάδιος», *Γρηγόριος ο Παλαμάς* 34 (1951), 61-70· Βενέδικτος Αδαμαντιάδης, «Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος (Προυνσαείς Ιεράρχαι)», *Μικρασιατικά Χρονικά* 5 (1952), 38-44· Χαρ. Τζώγας, *Εκκλησία*, 202-208· Στυλ. Παπαδόπουλος, «Γεννάδιος ο Αλεξιάδης (1868-1951), Μητροπολί-

Ιωακείμ Σγουρό⁶. Ο ικανότατος αυτός Ιεράρχης γεννήθηκε το 1868 στη Μεσόπολη της Προύσας, φοίτησε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης και κατά το τελευταίο έτος των σπουδών του χειροτονήθηκε διάκονος (1893), διετέλεσε ιεροκήρυκας και διευθυντής σχολείων της Κομοτηνής (1893-1897), χρημάτισε υπογραμματέας και αρχιγραμματέας της Ι. Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1897-1905), αρχιεράτευσε στη Μητρόπολη Λήμνου (1905-1912) και στη συνέχεια ποίμανε τη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης μέχρι το 1951 συμμετέχοντας ενεργά στα εθνικά, πολιτικά, εκκλησιαστικά και κοινωνικά δρώμενα της εποχής του.

Δύο μήνες μετά την ανάληψη των αρχιερατικών καθηκόντων του στη Θεσσαλονίκη (5 Αυγ. 1912)⁷ ξέσπασε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος⁸. Η νικηφόρα προέλαση του Ελληνικού στρατού προς

της Λήμνου (1905-1912) και είτε Θεσσαλονίκης (1912-1951)», *Θρησκευτική Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, τ.4 (Αθήνα 1964), 291-293· Πρακτικά: *Επιστημονικής Ημερίδας: «Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος Αλεξιάδης (1912-1951), ΚΕ΄ Δημήτρια (16 Οκτ. 1990)*, Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης - Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών - Ιερά Μονή Βλατάδων, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992· Αγαπία Τσατσαρίδου, *Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος Αλεξιάδης και το Ομιλητικό του έργου*, (αδημ. Μεταπτυχιακή εργασία, Α.Π.Θ.), Κομοτηνή 1998, 10-37.

⁶ Βλ. ενδεικτικά: [Παντ. Κοντογιάννης], † *Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ιωακείμ Σγουρός*, χ.τ. [1912]· Στ. Ιωαννίδης, *Βαρταλαμίδι με κείμενα για τον πολιτισμό της Ξάνθης*, έκδ. Δήμου Ξάνθης, Ξάνθη 1994, τ.1, 207-228· Αριστοτέλης Αλεξόπουλος, *Η οργάνωση και το έργο της Δημογεροντίας Ξάνθης κατά την περίοδο 1892-1912* (αδ. Μεταπτυχιακή εργασία, Α.Π.Θ.), Θεσσαλονίκη 2012, 30-33.

⁷ Βλ. την προσφώνησή του στην τελευταία συνεδρία της Κοινοτικής Αντιπροσωπείας (3 Μαρ. 1927), στο: *Γρηγόριος ο Παλαμάς* 11 (1927), 137, και το Πρακτικό της Α΄ μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης Συνεδρίας της Επισκοπικής Συνόδου Θεσσαλονίκης (8 Μαρ. 1913) στα: *Πρακτικά Επισκοπικής Συνόδου Θεσσαλονίκης* (στο εξής ΠΕΣΘ) 181· Αθ. Καραθανάσης - Αρχμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 104.

⁸ Η επιστράτευση στην Ελλάδα έγινε στις 17 Σεπτ. και οι πρώτες πολεμικές επιχειρήσεις στη Θεσσαλία ξεκίνησαν στις 5 Οκτ. 1912. Βλ. Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1912-1913 μετ' εικόνων*, εν Αθήναις 1913, τ.1, 1-20, 157-169· Νικ. Οικονόμου «Ο Α΄ Βαλ-

τη Θεσσαλονίκη υποχρέωσε, κατόπιν σχετικών διαπραγματεύσεων, τον Τούρκο στρατηγό Χασάν Ταχσίν πασά στην άνευ όρων παράδοση της πόλης⁹. Στην απόφαση αυτή της μη προβολής στρατιωτικής αντίστασης φαίνεται ότι συνέβαλε και ο Μητροπολίτης Γεννάδιος, ο οποίος έλαβε μέρος στις συσκέψεις¹⁰, που πραγματοποιήθηκαν στο τουρκικό Κυβερνείο με τη συμμετοχή των Προξένων και των θρησκευτικών αρχηγών. Με τις προτροπές και τις εγγυήσεις του περί ισονομίας και αρμονικής συμβίωσης υπό την Ελληνική διοίκηση, έπεισε τους ηγέτες των θρησκευτικών Κοινοτήτων να επιζητήσουν την ειρηνική λύση αποφεύγοντας με τον τρόπο αυτό την αιματοχυσία και την καταστροφή της πόλης. Έτσι, ανήμερα της εορτής του πολιούχου Μεγαλομάρτυρα Αγίου Δημητρίου (26 Οκτ. 1912)¹¹, με τη χάρη του οποίου τόσες φορές είχε διασωθεί στο παρελθόν η πόλη¹², υπογράφηκε

κανικός πόλεμος», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήναι 1977, τ.ΙΔ΄, 289-290.

⁹ Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός*, 281-292· Αγγελική Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης επί τη Πεντηκονταετηρίδι*, Θεσσαλονίκη 1962, 10-21· Νικ. Τοπούζης, «Κατάληψις της Θεσσαλονίκης υπό του Ελληνικού στρατού κατά το 1912», στο Λεύκωμα: *Θεσσαλονίκη 1912-1962*, Αναμνηστική έκδοσις, εκδ. Σφακιανάκη, Θεσσαλονίκη χ.χ., 185-198· Νικ. Οικονόμου *Ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος*, 295-298· Απ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Θεσσαλονίκης (316 π.Χ. - 1983)*, Θεσσαλονίκη 1983, 375-379.

¹⁰ Α. Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση*, 14.

¹¹ Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός*, 284-288· Α. Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση*, 15· Απ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Θεσσαλονίκης*, 375· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 66.

¹² Βλ. ενδεικτικά: Αντ. Παπαδόπουλος, *Ο Άγιος Δημήτριος εις την ελληνικήν και βουλγαρικήν παράδοσιν*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1971, 44-53, 90-100, 132-135· Παν. Χρήστου, *Η Γραμματεία των Δημητρείων. Α΄ Διηγήσεις περί των θαυμάτων του Αγίου Δημητρίου*, Κέντρον Αγιολογικών Μελετών Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1993, 79-144, 156-162, 308-321· Χαρ. Μπακιρτζής *Αγίου Δημητρίου θαύματα: Οι Συλλογές Αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Ανωνύμου: Ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου Δημητρίου.*, εκδ. Άγρας, Αθήνα 1997, 180-191, 274-305, 337-343, 433-436· Συμεών Πασχαλίδης, *Η Γραμματεία των Δημητρίων Β΄. Μαρτύρια, Συλλογές θαυμάτων και εγκώμια στον Άγιο Δημή-*

το πρωτόκολλο παράδοσης ανοίγοντας μια νέα σελίδα στην ιστορία της Θεσσαλονίκης¹³.

Το χαρμόσυνο αυτό γεγονός έγινε ευρύτερα γνωστό στην Ελληνική Κοινότητα την επόμενη ημέρα, κατά την οποία υπογράφηκαν οι υπόλοιπες συμφωνίες και τμήμα του Ελληνικού στρατού¹⁴ εισήλθε στην πόλη σκορπίζοντας ρίγη συγκίνησης, εθνικής περηφάνιας και ενθουσιασμού. Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος, συνοδευόμενος από τον Πρωτοσύγκελλό του, μετέβη στη Γέφυρα (Τόψιν) και ως πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας συνεχάρη τον Αρχιστράτηγο Κωνσταντίνο¹⁵ για την απελευθέρωση της πόλης. Τις επόμενες δύο ημέρες, παρέστη στην επίσημη υποδοχή του διαδόχου Κωνσταντίνου (28 Οκτ.)¹⁶ και του Βασιλιά Γεωργίου Α΄ (29 Οκτ.)¹⁷, χοροστάτησε στις δοξολογίες που τελέστηκαν στον ιερό Ναό του Αγίου Μηνά¹⁸ και προσφώνησε τους Βασιλείς με εμπνευσμένους λόγους¹⁹, που προκά-

τριο. *Πρωτοβυζαντινή - Μεσοβυζαντινή Περίοδος*, Θεσσαλονίκη 2005, 110-113.

¹³ Και όπως λέει ο ποιητής Ι. Πολέμης:

«Η Σαλονίκη που ὄβηνε με του καιρού το διάβα,
καντήλι που τρεμόφωτο για λάδι λαχταρά,
αποβραδὶς κοιμήθηκε δυστυχισμένη σκλάβα
και την αυγούλα ξύπνησε αρχόντισσα κυρά...»,

βλ. Κ. Τομανάς, *Χρονικό της Θεσσαλονίκης 1875-1920*, Θεσσαλονίκη 1995, 168.

¹⁴ Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός*, 290-291· Α. Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση*, 17-21· Απ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Θεσσαλονίκης*, 376.

¹⁵ Α. Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση*, 21.

¹⁶ Ο.π., 21-23· Νικ. Τοπούζης, *Κατάληψις της Θεσσαλονίκης*, 193-194.

¹⁷ Α. Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση*, 26-28· Νικ. Τοπούζης, *Κατάληψις της Θεσσαλονίκης*, 194-195.

¹⁸ Βλ. Εφ. *Εμπρός* (28-10-1912), 1· (30-10-1912), 3· (2-11-1912), 3· (3-11-1912), 1-2. Πρβλ. Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός*, 290-291· Α. Μεταλλινού-Τσιώμου, *Η απελευθέρωση*, 22-23· Κ. Τομανάς, *Χρονικό*, 168.

¹⁹ Εφ. *Εμπρός* (3-11-1912), 2. Τις προσφωνήσεις του Θεσσαλονίκης Γενναδίου προς τον Διάδοχο Κωνσταντίνο και τον Βασιλιά Γεώργιο Α΄, βλ. Τιμόθεος Μαρωνείας, *Θεσσαλονίκης Γενναδίου (†1951) Περιστατικά κηρύγματα*, Θεσσαλονίκη 1969, 30-33· Α. Τσατσαρίδου, *Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης*, 81-86.

λεσαν το θαυμασμό και τα επαινετικά σχόλια της βασιλικής οικογένειας και των παρισταμένων. Επισήμανε τις θυσίες του Ελληνικού στρατού και παρομοίασε τον Αρχιστράτηγο Κωνσταντίνο²⁰ με τον Δαβίδ και τον Μ. Κωνσταντίνο, που με το σύμβολο του Σταυρού νίκησε τους εχθρούς του.

Συνεχάρη τηλεγραφικώς μαζί με την Κοινοτική Αντιπροσωπεία τον Πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο (1 Νοεμ. 1912)²¹, ευχόμενος ταχεία και αίσια συμπλήρωση του απελευθερωτικού έργου της Κυβέρνησης. Λίγες μέρες αργότερα, στις 18 Νοεμ. 1912, τέλεσε στο Ναό του Αγίου Μηνά μνημόσυνο²² υπέρ των πεσόντων στρατιωτών των συμμαχικών δυνάμεων, στο οποίο παρέστησαν Βασιλείς και Πρίγκιπες της Ελλάδας, της Σερβίας και της Βουλγαρίας. Στην ομιλία του εξήρε τους αγώνες και τις θυσίες των πεσόντων στρατιωτών και πολυχρόνισε τους Βασιλείς²³ των σύμμαχων κρατών, καθώς και τον τσάρο της Ρωσίας Νικόλαο.

Παρέστη στην ενθουσιώδη υποδοχή που επιφυλάχθηκε στον Πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο²⁴ στο σιδηροδρομικό σταθμό της Θεσσαλονίκης (25 Ιαν. 1913), τον οποίο προσφώνησε σημειώνοντας μεταξύ άλλων: «εὐχομαι ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίζηται τῇ Ὑμ. Ἐξοχότητι ἀκλόνητον ὑγείαν, ἐνισχύη καὶ φωτίξῃ ἐν τῷ δυσχερεῖ καὶ πολυδαιδάλῳ αὐτῆς ἔργῳ καὶ ἐπιστέψῃ διὰ πλήρους ἐπιτυχίας τὸν ὄν μετὰ τόσης σθεναρότητος καὶ αὐτοθυσίας διεξαγόμενον ἱερὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα»²⁵.

²⁰ Ο.π., 2. Τιμόθεος Μαρωνείας, *Θεσσαλονίκης Γενναδίου*, 32· Α. Τσατσαρίδου, *Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης*, 84.

²¹ Εφ. *Εμπρός* (2-11-1912), 2. Βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 1.

²² Εφ. *Εμπρός* (19-11-1912), 4· (21-11-1912), 3.

²³ Ο.π. (21-11-1912), 3.

²⁴ Εφ. *Μακεδονία* (25-1-1913), 3· (26-1-1913), 2· Εφ. *Εμπρός* (25-1-1913), 4· (26-1-1913), 3.

²⁵ Εφ. *Μακεδονία* (26-1-1913), 2· Εφ. *Εμπρός* (26-1-1913), 3. Βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 6. Ο Γεννάδιος παρέστη στο γεύμα που παρέθεσε ο Ελ. Βενιζέλος στο Διοικητήριο και ευχήθηκε υπέρ της ευόδωσης των προσπαθειών των συμμάχων, βλ. Εφ. *Μακεδονία* (26-1-1913), 3· (27-1-1913), 2· Εφ. *Εμπρός* (26-1-1913), 3· (27-1-1913), 3· (29-1-1913), 3.

3. Μεγαλοπρέπεια και αισθήματα χαρμολύπης

Με την απελευθέρωση και την εγκατάσταση της βασιλικής οικογένειας στη Θεσσαλονίκη η καθημερινή ζωή της πόλης απέκτησε μια ιδιαίτερη λαμπρότητα λόγω των συχνών μεγαλοπρεπών βασιλικών τελετών και αρχιερατικών ιερουργιών. Έτσι, με την παρουσία αξιωματούχων της Ελληνικής Κυβέρνησης και εκπροσώπων των σύμμαχων Σέρβων και Βουλγάρων εορτάστηκαν με λαμπρότητα το 1913 η Πρωτοχρονιά²⁶ και τα Θεοφάνια²⁷ με την κατάδυση του Τιμίου Σταυρού στη θάλασσα από εξέδρα του Λευκού Πύργου.

Αξιοποιώντας κάθε ευκαιρία ο Μητροπολίτης Γεννάδιος εξέφραζε τη βαθιά ευγνωμοσύνη της Ελληνικής Κοινότητας προς τα μέλη της βασιλικής οικογένειας, προς τα οποία απέδιδε ιδιαίτερες εκκλησιαστικές τιμές²⁸ κατά την ημέρα των γενεθλίων και της ονομαστικής εορτής τους. Συνήψε στενούς δεσμούς μαζί τους και επισκεπτόταν συχνά τα Ανάκτορα²⁹. Αναγνωρίζοντας τη μεγάλη εθνική συνεισφορά του Βασιλιά Κωνσταντίνου στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, πρότεινε σε Συνεδρία της Επισκοπικής Συνόδου (30 Μαρ. 1913) την προσφορά χρυσής σπάθης³⁰. Ο ίδιος του προσέφερε ως αναμνηστικό δώρο πολύτιμη εικόνα του Αγίου Δημητρίου βυζαντινής τεχνοτροπίας, που είχε φιλοτεχνηθεί στη Ρωσία, με το επίγραμμα: «Τῷ στρατηγῷ καὶ ἔλευθερωτῇ Κωνσταντίνῳ εἰς ἀνάμνησιν τῆς 26^{ης} Οκτωβρίου

²⁶ Εφ. *Μακεδονία* (3-1-1913), 3.

²⁷ Εφ. *Μακεδονία* (6-1-1913), 3· (8-1-1913), 2· Εφ. *Εμπρός* (7-1-1913), 4.

²⁸ Με εντολή του Γενναδίου στις 30 Νοεμ. 1912 μνημονεύθηκε στους ναούς το όνομα του Πρίγκιπα Ανδρέα, βλ. Εφ. *Μακεδονία* (1-12-1912), 3. Στις 12 Δεκ. 1912 εορτάστηκε με λαμπρότητα η επέτειος των γενεθλίων του Βασιλιά Γεωργίου Α²⁸ και στη δοξολογία, που τελέστηκε στο Ναό του Αγίου Μηνά, ο Γεννάδιος τον προσφώνησε με επαινετικούς χαρακτηρισμούς και ακολούθως του απέστειλε ευχέτηρια επιστολή (12-12-1912). Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (12-12-1912), 3· (13-12-1912), 2· Εφ. *Εμπρός* (13-12-1912), 3· (14-12-1912), 3. Βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφα 3, 4.

²⁹ Εφ. *Εμπρός* (7-11-1912), 4· Εφ. *Μακεδονία* (1-12-1912), 3· (4-4-1913), 2· (25-4-1913), 3· (12-5-1913), 3· (2-8-1913), 2.

³⁰ Βλ. ΠΕΣΘ 196· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 37.

1912. Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος»³¹, ευχόμενος με τη συνοδευτική επιστολή του (8 Απρ. 1913)³² να αξιωθεί του θρόνου του «Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ»³³. Ο ἴδιος τιμήθηκε ἀπὸ τον Βασιλιά Γεώργιο Α΄ με τὸ παράσημο του Ἀνώτερου Ταξιάρχη³⁴ καὶ χαρακτηρίστηκε ἐπίτιμο μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τῆ βασιλομήτορα Ὀλγα (11-3-1913)³⁵.

Ἡ χαρμόσυνη ὁμως ατμόσφαιρα τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἀπελευθέρωσης σκιάστηκε δύο φορές, βυθίζοντας τὴν πόλη σε βαρὺ πένθος. Στις 13 Νοεμ. 1912³⁶ ἀπεβίωσε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ΄, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀρχιερατεύσει καὶ στὴ Θεσσαλονίκη κατὰ τὴν περίοδο 1874-1878³⁷, καὶ με βασιλικὴ διαταγὴ τοῦ

³¹ Εφ. *Μακεδονία* (11-4-1913), 2.

³² Ἡ εἰκόνα ἐπιδόθηκε στὸν Βασιλιά Κωνσταντῖνο ἀπὸ τον Πρωτοσύγκελλο Γεννάδιο, ὁ ὁποῖος στάλθηκε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ στὴν Ἀθήνα. Ὁ Βασιλιάς διαβίβασε τὶς θερμὲς ευχαριστίες τοῦ μὲσω τοῦ Πρωτοσυγγέλλου καὶ ἀκολούθως με ἐπιστολή τοῦ (23-4-1913). Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (12-4-1913), 1· (18-4-1913), 3· (30-4-1913), 2, καὶ Παράρτημα παρούσας μελέτης ἐγγράφα 8, 9.

³³ Εφ. *Μακεδονία* (30-4-1913), 2.

³⁴ Ο.π. (13-12-1912), 2.

³⁵ Ο.π. (3-1-1913), 3· (13-3-1913), 3.

³⁶ Βλ. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* τ.36, ἔτος ΛΒ΄ (1912), 436· Ἀνδρέας Νανάκης Ἀρχιμ., (νυν Μητρ. Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου), «Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ΄», στὸ ἔργο του: *Ἐκκλησία, Γένος, Ἐλληνισμός*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1993, 61· ὁ ἴδιος, «Ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ΄: Ἐπισκόπηση καὶ αἰτούμενα τῆς πορείας καὶ τῆς εποχῆς του», Πρακτικὰ Συνεδρίου: *Ἰωακείμ Γ΄ ὁ Μεγαλοπρεπὴς ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ἡ εποχὴ του*, [3-5 Φεβρ. 2012] Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Ἀνδρῶν Θεσσαλονίκης, ἐπιμέλεια: Θ. Δαρδαβέσης, Θεσσαλονίκη 2012, 27· Ἀπ. Γλαβίνας, «Ὁ Διάκονος Ἰωακείμ Δημητριάδης στὴ Βιέννη (1855-1860)», στὸ ἔργο του: *Πατριαρχικὰ Ἀνάλεκτα*, Ὑπηρεσία Δημοσιευμάτων Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2002, 69· ὁ ἴδιος, «Ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ πατριαρχία Ἰωακείμ τοῦ Γ΄ (18 Ἰανουαρίου 1834 -13 Νοεμβρίου 1912)», *Ὁρθοδοξία* (περίοδος Β΄) 10 (2003), 184-220· Ἀρσένιος Ἀρσενάκης, *Ὁ Ἰωακείμ ὁ Γ΄ ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴ δευτέρη Πατριαρχία του (1901-1912)*, [ἀδημ. Μεταπτυχιακὴ ἐργασία, Α.Π.Θ.], Θεσσαλονίκη 2006, 52.

³⁷ Βλ. Ἀθ. Τζιερτζῆς, *Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ (1874-1878)*, (ἀδημ. διδ. διατριβή, Α.Π.Θ.), Θεσσαλονίκη 2011· Ἀντωνία Κυριατζί, Ἡ στάση τοῦ Ἰωακείμ, 59-70.

Γεωργίου Α΄ κηρύχτηκε επταήμερο εθνικό πένθος³⁸. Ο Γεννάδιος δέχτηκε τα συλλυπητήρια πολλών αξιωματούχων, μεταξύ των οποίων και των Προξένων³⁹ της Ρωσίας, Αγγλίας, Γαλλίας, Ιταλίας, Αυστρίας και Γερμανίας, τους οποίους επισκέφθηκε στις 24 Νοεμ. 1912, συνοδευόμενος από τον Έφορο των σχολείων Ι. Αδαμίδη, για να τους ευχαριστήσει.

Λίγους μήνες αργότερα, στις 5 Μαρ. 1913, δολοφονήθηκε ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄⁴⁰. Συγκλονισμένος από το γεγονός αυτό ο Μητροπολίτης Γεννάδιος⁴¹, συνοδευόμενος από τον Μ. Πρωτοσύγκελλο και τον Αρχιδιάκονο, μετέβη την επόμενη ημέρα στα Ανάκτορα για να τελέσει τρισάγιο και λίγο έλειψε να πέσει θύμα ατυχήματος λόγω σύγκρουσης της άμαξας, όπου επέβαινε, με το τραμ. Κατόπιν εισήγησής του στις συνεδριάσεις της Ελληνικής Κοινότητας⁴² και της Επισκοπικής Συνόδου⁴³ η πόλη συμμετέσχε στο πολυήμερο εθνικό πένθος. Τα σχολεία έκλεισαν, οι ναοί και τα καταστήματα διακοσμήθηκαν αναλόγως, οι καμπάνες ηχούσαν πένθιμα και καθημερινά τελούνταν επιμνημόσυνες δεήσεις⁴⁴. Στις 12 Μαρ. 1912 έγινε η εκφορά του νεκρού Βασιλιά⁴⁵ και με πλοίο μεταφέρθηκε στην Αθήνα για τον ενταφιασμό του. Στην

³⁸ Εφ. *Εμπρός* (16-11-1912), 1-2.

³⁹ Εφ. *Μακεδονία* (25-11-1912), 3.

⁴⁰ Ο.π. (6-3-1913), 1, 3^ο (7-3-1913), 1-3. Πρβλ. ΠΕΣΘ 181· Αθ. Καραθανάσης - Αρχμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 36, 66, 105· Κων. Σβολόπουλος, «Οι εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Η δολοφονία του Βασιλιά» *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήναι 1977, τ.ΙΔ΄, 334-335· Κ. Τομανάς, *Χρονικό*, 174.

⁴¹ Εφ. *Μακεδονία* (7-3-1913), 2.

⁴² Ο.π., 3.

⁴³ Ο Θεσσαλονίκης Γεννάδιος ανέφερε στην Επισκοπική Σύνοδο (8 Μαρ. 1913) ότι η Μητρόπολη και η Ελληνική Κοινότητα είχαν ορίσει τρίμηνο πένθος, βλ. ΠΕΣΘ 182· Αθ. Καραθανάσης - Αρχμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 36, 66, 105.

⁴⁴ Στις 10-3-1913 τελέστηκε στο Ναό του Αγίου Μηνά αρχιερατικό συλλεϊτουργό και επιμνημόσυνο δέηση υπέρ αναπαύσεως του Βασιλιά Γεωργίου Α΄, στο οποίο χοροστάτησε ο Θεσσαλονίκης Γεννάδιος με συλλειτουργούς τους Επισκόπους Κίτρος Παρθένιο, Πολυανής Φώτιο και Αρδαμερίου Ιωακείμ. Παρέστησαν πολλοί πολιτικοί και στρατιωτικοί επίσημοι και πλήθος λαού. Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (10-3-1913), 3.

⁴⁵ Εφ. *Μακεδονία* (13-3-1913), 1-3. Πρβλ Κ. Τομανάς, *Χρονικό*, 174.

τελετή χοροστάτησε ο Θεσσαλονίκης Γεννάδιος περιστοιχισμένος από τους Αρχιερείς Στρωμνίτης, Βοδενών, Μογλενών, Πολυανής, Κίτρος και Αρδαμερίου. Στην αποβάθρα του λιμανιού ο Γεννάδιος έψαλλε τρισάγιο και προσφωνώντας τον εκδημήσαντα Βασιλιά σημείωσε μεταξύ άλλων: «Ἐν οὐρανοῖς δὲ νῦν εὕρισκόμενος μὴ παύσης δεόμενος τοῦ Ὑψίστου, ἵνα σκέπη καὶ εὐλογῆ τὸ Ἔθνος Σου, ἐνισχύη καὶ κρατύνη τὸ Κράτος Σου, φυλάττη τὸν Βασιλικὸν Οἶκον τῆς Δυναστείας Σου καὶ τὸν διαδεχθέντα Σε Βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Β΄, ὅπως ἐπ’ Αὐτοῦ καὶ δι’ Αὐτοῦ συντελεσθῆ ἡ πλήρης ἢ ἀπολύτρωσις καὶ ἀποκατάστασις τοῦ Γένους ἡμῶν»⁴⁶.

Μετέβη μαζί με άλλους Αρχιερείς των Νέων Χωρῶν στην Αθήνα και παρέστη στην κηδεία του Γεωργίου Α΄ (20 Μαρ. 1913)⁴⁷, ενώ στη Θεσσαλονίκη τελέστηκε επιμνημόσυνος δέηση στο Ναό του Αγίου Μηνά⁴⁸ και τρισάγιο στον τόπο της δολοφονίας του. Αργότερα, στις 11 Ιουνίου 1913, ευρισκόμενος στο Άγιο Όρος ο Γεννάδιος τέλεσε στην κορυφή του Άθωνα⁴⁹ τρισάγιο υπέρ της αναπαύσεώς του και με τηλεγράφημα γνωστοποίησε την ενέργειά του αυτή στον Βασιλιά Κωνσταντίνο, ο οποίος τον ευχαρίστησε εγκαρδίως. Για την απόδοση τιμής στον εκλιπόντα Βασιλιά αποφασίστηκε υπό την προεδρία του από την Επισκοπική Σύνοδο (30 Μαρ. 1913) και την Κοινοτική Αντιπροσωπεία (29 Απρ. 1913) η ανέγερση μνημείου⁵⁰ στον τόπο της δολοφονίας του, ενώ ο ίδιος είχε προτείνει την ανέγερση μαυσωλείου⁵¹ στο Ναό του Αγίου Δημητρίου.

⁴⁶ Εφ. *Μακεδονία* (13-3-1913), 2. Βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 7.

⁴⁷ Εφ. *Μακεδονία* (19-3-1913), 3 (21-3-1913), 2.

⁴⁸ Ο.π. (21-3-1913), 2 (26-3-1913), 3. Πρβλ. ΠΕΣΘ 185, 192· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 36, 66, 108-109.

⁴⁹ Εφ. *Μακεδονία* (22-6-1913), 3.

⁵⁰ Βλ. ΠΕΣΘ 196· Εφ. *Μακεδονία* (30-4-1913), 3· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 36, 66.

⁵¹ Βλ. ΠΕΣΘ 196· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 36, 66, 108.

4. Πατριωτισμός και μεγαλοϊδεατικό όραμα

Διακατεχόμενος από ενθουσιώδη πατριωτικά αισθήματα και το όραμα του μεγαλοϊδεατισμού, ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος δεν έπαυε να υπενθυμίζει στους πολιτικούς ηγέτες το χρέος τους για την πραγμάτωση των εθνικών πόθων⁵², την απελευθέρωση δηλ. των περιοχών του υπόδουλου Ελληνισμού. Ενθουσιασμένος από τις αλλεπάλληλες επιτυχίες του Ελληνικού στρατού υπό την ηγεσία του Διαδόχου και κατόπιν Βασιλιά Κωνσταντίνου οραματιζόταν την απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης. Ενδεικτική είναι η προσφώνησή του προς τον Διάδοχο Κωνσταντίνο στο Ναό του Αγίου Μηνά (28 Οκτ. 1912), στον οποίο ευχήθηκε: «Κύριος ὁ Θεός! Ἡ Παναγία Θεοτόκος, ἡ ἄμαχος τῶν Χριστιανῶν προστάτις καὶ ὁ ἔνδοξος τῆς τῶν Θεσσαλονικέων Ἐκκλησίας πολιούχος μεγαλομάρτυς Δημήτριος εἶθε νὰ εὐδοκήσωσι νὰ συμπληρωθῆ τὸ ἀπελευθερωτικὸν Ὑμῶν ἔργον, οὕτως ὥστε αἱ χρυσαὶ τῆς ἐλευθερίας ἀκτίνες νὰ φωτίσωσι πᾶσαν γωνίαν τοῦ ἀλυτρώτου ἡμῶν Γένους, ἐκπληρωθῆ δὲ διὰ τῆς Ὑμετέρας Βασιλικῆς Ὑψηλότητος ἡ προφητεία καὶ ὁ αἰώνιος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πόθος «Πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλε δικά μας θᾶναι»⁵³.

Στο λόγο, που εκφώνησε στην αποβάθρα του λιμανιού της Θεσσαλονίκης κατά τη διακομιδή της σορού του εκλιπόντος Γεωργίου Α΄ στην Αθήνα (12 Μαρ. 1913), αποκάλεσε τον Βασιλιά Κωνσταντίνο ως ΙΒ΄⁵⁴. Αργότερα, ανήμερα της εορτής του στις 21 Μαΐου 1913⁵⁵, στη προσφώνησή του κατά τη δοξολογία που τελέστηκε στο Ναό του Αγίου Μηνά, τον χαρακτήρισε συνεχιστή του Βυζαντίου σημειώνοντας ότι το Έθνος τον θεώρησε εξ αρχής «ὡς ἐνσάρκωσιν τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ τῶν πανελληνίων πόθων καὶ ὠνειροπόλησεν ὡς ἔνδοξον διάδοχον τοῦ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Βυζαντίου ἡρωικῶς πεσόντος Κωνσταντίνου τοῦ

⁵² Βλ. ενδεικτικά τις ευχές του προς τον Πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο στις Εφημερίδες: *Μακεδονία* (26-1-1913), 2, 3 (27-1-1913), 2· *Εμπρός* (26-1-1913), 3 (27-1-1913), 3 (29-1-1913), 3.

⁵³ Εφ. *Εμπρός* (2-11-1912), 3· Τιμόθεος Μαρωνείας, *Θεσσαλονίκης Γενναδίου*, 31· Α. Τσατσαρίδου, *Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης*, 81.

⁵⁴ Εφ. *Μακεδονία* (13-3-1913), 2.

⁵⁵ Ο.π. (30-4-1913), 3 (19-5-1913), 3 (21-5-1913), 1-3 (23-5-1913), 1-2.

Παλαιολόγου. Δι' ὃ καὶ τῷ ὀνόματι ἐκείνου Σὲ ὠνόμασεν καὶ τὸν τίτλον Σοὶ ἀπένευμεν τοῦ Δουκὸς τῆς Σπάρτης, ἥτις ἦτο ἔδρα τοῦ Δεσποτάτου αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ὁποία οὗτος ἀνηγορεύθη Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. [...] Σὲ ἀνεκήρυξεν ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τῆς Ἐθνικῆς βουλῆς καὶ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων Βασιλέα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κωνσταντῖνος ὁ Δωδέκατος» συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν, τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ τὰ εὐγενῆ ἰδεώδη, ὧν ἄνευ οὐδὲν ἔθνος μεγαλοργεῖ»⁵⁶.

Ας σημειωθεί πὼς ἡ 21^η Μαΐου 1913 εορτάστηκε καὶ ὡς ἐθνικὴ εορτή⁵⁷, διότι λίγες μέρες πρωτύτερα με τὴν υπογραφή τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου (17 Μαΐου 1913)⁵⁸ εἶχε τερματιστεῖ ὁ Α΄ Βαλκανικὸς πόλεμος καὶ ἡ Τουρκία υποχρεώθηκε νὰ παραχωρήσει ὅλα τὰ εδάφη τῆς δυτικῆς τῆς γραμμῆς Αἴνου-Μηδείας καὶ τὴν Κρήτη, ἐνῶ ἡ τύχη τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου θα ρυθμιζόταν ἀπὸ τὶς Μ. Δυνάμεις. Ἀνήμερα, ἐπίσης, τῆς εορτῆς αὐτῆς συνυπογράφηκε μεταξὺ Ἑλλάδας καὶ Βουλγαρίας πρακτικὸ χάραξις τῆς γραμμῆς διαχωρισμοῦ⁵⁹ τῶν δύο στρατῶν με ἐξαίρεση τῆ Θεσσαλονικῆ, ὅπου παρέμεινε ἓνα βουλγαρικὸ τάγμα.

⁵⁶ Τιμόθεος Μαρωνεῖας, *Θεσσαλονικῆς Γενναδίου*, 34· Α. Τσατσαρίδου, *Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονικῆς*, 87. Ὁ Θεσσαλονικῆς Γεννάδιος δέχθηκε τηλεγραφικῶς τὶς ευχαριστίες τοῦ Βασιλιά Κωνσταντίνου, βλ. Εφ. *Μακεδονία* (28-4-1913), 3.

⁵⁷ Εφ. *Μακεδονία* (19-5-1913), 3· (23-5-1913), 1-2.

⁵⁸ Βλ. Σταμάτιος Αντωνόπουλος, *Αἱ Συνθήκαι Λονδίνου, Βουκουρεστίου καὶ Ἀθηνῶν*, ἐν Ἀθήναις 1917, 2-3· Κων. Σβολόπουλος, «Ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου» *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1977, τ.ΙΔ', 330-334.

⁵⁹ Ἢδὴ ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1913 οἱ σύμμαχοι τῆς Βαλκανικῆς εἶχαν καθορίσει με διμερεῖς συμφωνίες τὰ ὅρια τῶν ζωνῶν τῆς κατοχῆς τους, ὡστόσο στὶς ὁμορες καὶ στὶς περιοχῆς τῆς συγκυριαρχίας τους σημειώονταν συχνὰ στρατιωτικῆς ἐντάσεις καὶ προστριβές. Βλ. Κων. Σβολόπουλος, *Ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου*, 331· ὁ ἴδιος, «Ὁ Β΄ Βαλκανικὸς πόλεμος» *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1977, τ.ΙΔ', 339. Οἱ βουλγαρικῆς θηριωδίες σὲ βάρος τοῦ ἀμαχου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ προκάλεσαν τὴν οργή καὶ τὴν ἀγανάκτηση τῶν Θεσσαλονικέων. Στὸ συλλαλητήριον, ποὺ διοργανώθηκε τὴν 1^η Ἰουλίου 1913, συγκροτήθηκε Ἐπιτροπή, μέλος τῆς ὁποίας ὀρίστηκε καὶ ὁ Θεσσαλονικῆς Γεννάδιος, προκειμένου νὰ ἐπιδοθεῖ σχετικὸ ψήφισμα διαμαρτυρίας στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ

Αργότερα, την 1^η Αυγ. 1913⁶⁰, μετά το πέρας του Β΄ Βαλκανικού πολέμου⁶¹ με την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου (28 Ιουλ. 1913)⁶², κατά τη λαμπρή υποδοχή του Βασιλιά Κωνσταντίνου ο Γεννάδιος τέλεσε δοξολογία στο Ναό της Αγίας Σοφίας και στην προσφώνησή του τον αποκάλεσε αντάξιο διάδοχο των ένδοξων βυζαντινών αυτοκρατόρων, των Βουλγαροκτόνων⁶³.

Η πομπώδης αυτή εξύμνηση του Βασιλιά Κωνσταντίνου πρέπει να αποδοθεί στο μεγαλοϊδεατισμό του Γενναδίου, καθότι λίγα χρόνια αργότερα, κατά την περίοδο του εθνικού διχασμού (1916-1917), επέλεξε την πτέρυγα του Ελ. Βενιζέλου⁶⁴ προσδοκώντας την εκπλήρωση της εθνικής ολοκλήρωσης. Απηχούσε γενικότερα την ενθουσιώδη ατμόσφαιρα, που είχε διαμορφωθεί στην ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων μέσω της αναθέρμανσης των σχετικών θρύλων και παραδόσεων. Ας

στους Υπουργούς Εξωτερικών των Μ. Δυνάμεων. Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (2-7-1913), 3.

⁶⁰ Εφ. *Μακεδονία* (28-7-1913), 2· (1-8-1913), 3· (2-8-1913), 1-3.

⁶¹ Ο Β΄ Βαλκανικός πόλεμος μεταξύ της Βουλγαρίας και των σύμμαχων κρατών της Ελλάδας και Σερβίας ξέσπασε στις 17 Ιουν. 1913 λόγω της επίθεσης της Βουλγαρίας στις ελληνικές και σερβικές θέσεις (Νιγρίτα - Γευγελή). Την ίδια ημέρα έγιναν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις για την εκδίωξη του βουλγαρικού τάγματος από τη Θεσσαλονίκη, το οποίο πρόβαλε ένοπλη αντίσταση. Βλ. Νικ. Οικονόμου, «Η ελληνοσερβική συμμαχία», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήναι 1977, τ.ΙΔ΄, 337-342.

⁶² Βλ. Σ. Αντωνόπουλος, *Αι Συνθήκαι Λονδίνου*, 87· Κων. Σβολόπουλος, «Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήναι 1977, τ.ΙΔ΄, 352-354.

⁶³ Εφ. *Μακεδονία* (2-8-1913), 2. Βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 11.

⁶⁴ Βλ. το Υπόμνημα της Επισκοπικής Συνόδου Θεσσαλονίκης προς τον Πρόεδρο της Προσωρινής Κυβέρνησης Ελ. Βενιζέλο (28 Φεβρ. 1917), στο: *Γρηγόριος Παλαμάς* 1 (1917), 13-14. Προβλ. Χαρ. Τζώγας, *Εκκλησία*, 204 Αρχμ. Θεόκλητος Στράγκας, *Εκκλησίας Ελλάδος Ιστορία εκ πηγών αψευδών (1817-1967)*, Αθήναι 1969, τ.1, 681-704· Α. Τσατσαρίδου, *Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης*, 35· Ανδρέας Νανάκης Μητρ. Αρχαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου, *Η Εκκλησία και ο Ελευθέριος Βενιζέλος*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» Χανιά, εκδ. Βάνια, Θεσσαλονίκη 2008, 65, 73-74.

σημειωθεί πως στα θέατρα⁶⁵ της Θεσσαλονίκης παίζονταν την εποχή εκείνη Επιθεωρήσεις που εξέφραζαν τον πόθο και την ελπίδα του λαού για την απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης.

Η αντίληψη πως είχε σημάνει η ώρα για την αποκατάσταση του Ελληνικού Γένους εκφραζόταν και από θρησκευτικούς ηγέτες των Μουσουλμάνων. Αναφέρεται ότι ο Μουφτής του Λαγκαδά Ισμαήλ Χακκή, επισκεπτόμενος τον Νομάρχη Περ. Αργυρόπουλο στις 3 Νοεμ. 1912, δήλωσε: «Ὁ Ὑψιστος Θεὸς ἐξελέξατο καὶ πάλιν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ὅπως παραδώσῃ εἰς αὐτὸ τὸν πολύτιμον λίθον, τὸν ὁποῖον ἡ Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία εἶχεν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸ 600 ἐτῶν. Ὁ Θεὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ ἐπὶ πλεόν τὰς ὑπὸ τῆς Ὄθωμανικῆς κυβερνήσεως διαπραττομένας ἀνομίας καὶ ἀδικίας καὶ ἐπάταξεν αὐτήν. Χαιρετίζω εὐφροσύνως τὸν ἐν Θεσσαλονίκη ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ διαβεβαιῶ αὐτὸν ὅτι ὅλοι οἱ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν μου δικαιοδοσίαν διατελοῦντες Μουσουλμάνοι θὰ εἶναι πιστοὶ ὑπήκοοι τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος»⁶⁶.

5. Πολιτικές και εκκλησιαστικές επαφές

Ο Μητροπολίτης Γεννάδιος είχε συχνές επαφές και συνεργασία με τις πολιτικές⁶⁷ και στρατιωτικές⁶⁸ αρχές της Θεσσαλονίκης, με Υπουργούς⁶⁹ και Βουλευτές⁷⁰ του Ελληνικού κράτους,

⁶⁵ Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο τετράστιχο:
«Ευζωνάκια μας καημένα, βάλ' τε ολόχρυσα φτερά,
Σας προσμένει πανηγύρι και σας καρτερεί η χαρά,
Θα ξυπνήσει ο βασιλιάς μας, που κοιμάται στο ιερό,
Και η Αγιά Σοφιά θα λάμψει με σημαία με σταυρό...». Βλ. Κ. Τομνάς, *Χρονικό*, 170.

⁶⁶ Βλ. Εφ. *Εμπρός* (6-11-1912), 3.

⁶⁷ Εφ. *Μακεδονία* (22-6-1913), 2· (14-8-1913), 2· (5-10-1913), 3.

⁶⁸ Ο.π. (2-8-1913), 3· (30-3-1913), 2· (27-4-1913), 2· (14-8-1913), 2· (21-8-1913), 2.

⁶⁹ Ο.π. (8-10-1913), 3.

⁷⁰ Ο.π. (26-4-1913), 3· (27-4-1913), 2· (14-8-1913), 2· (5-10-1913), 3· 10-10-1913), 2.

ιδιαιτέρως με τον Κων. Ρακτιβάν⁷¹ και τον Περ. Αργυρόπουλο⁷², καθώς και με Προξένους⁷³ των άλλων χωρών, ιδίως της Ρωσίας. Συνεργαζόταν στενά με τον Νομάρχη και τον Δήμαρχο της πόλης και έθεσε στη διάθεσή τους τη γραμματεία της Μητρόπολης για την απογραφή του πληθυσμού της Θεσσαλονίκης (28 Απρ. 1913)⁷⁴.

Αναγνωρίζοντας τη συμβολή του Εθνικού στόλου στον απελευθερωτικό αγώνα επισκέφθηκε επισήμως τον Αντιναύαρχο Π. Κουντουριώτη στις 20 Μαΐου 1913 και την 1^η Αυγ. 1913, συνοδευόμενος από μέλη της Κοινοτικής Αντιπροσωπείας και Ιεράρχες αντιστοίχως, και στεφάνωσε τα τηλεβόλα της πρύμνης του θρυλικού θωρηκτού Αβέρωφ⁷⁵.

Είχε επίσης επαφές και συνομιλίες με πολλούς Ιεράρχες, κυρίως της Μακεδονίας και της Θράκης, που μετέβαιναν στη Θεσσαλονίκη για να συγχαρούν τον Βασιλιά για τη νικηφόρα προέλαση του Ελληνικού στρατού και να του εκφράσουν την αγωνία τους για την επικρατούσα κατάσταση στην επαρχία τους. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονταν οι Αρχιερείς Μελενίκου Κωνσταντίνος⁷⁶, Βοδενών Κωνσταντίνος⁷⁷, Μογλενών Πολύκαρπος⁷⁸, Ελασσώνος Νεόφυτος⁷⁹, Πελαγονίας Χρυσόστομος⁸⁰, Πρεσπών και Αχριδών Άνθιμος⁸¹, Στρωμνίτης Αρσένιος⁸², Καστορίας Ιωακείμ⁸³,

⁷¹ Ο.π. (12-2-1913), 3· (26-3-1913), 3.

⁷² Ο.π. (26-3-1913), 3· (27-4-1913), 2· (22-6-1913), 2· (28-7-1913), 2.

⁷³ Ο.π. (25-11-1912), 3· (8-12-1912), 2· (2-2-1913), 3· (26-2-1913), 3· (27-4-1913), 2· (11-8-1913), 3.

⁷⁴ Ο.π. (18-4-1913), 3· (18-4-1913), 2.

⁷⁵ Ο.π. (21-5-1913), 3· (2-8-1913), 3· (3-8-1913), 2, βλ. και Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 10. Κατά τη β' επίσκεψή του συνοδεύοταν από τους Αρχιερείς Πελαγονίας Χρυσόστομο, Ξάνθης Άνθιμο, Βεροίας Καλλίνικο, Καστορίας Ιωακείμ, Βοδενών Κωνσταντίνο, Μογλενών Πολύκαρπο, Στρωμνίτης Αρσένιο, Κίτρος Παρθένιο, Καμπανίας Διδώρο, Αρδαμερίου Ιωακείμ και Ιερισσού - Αγίου Όρους Σωκράτη.

⁷⁶ Εφ. *Μακεδονία* (29-11-1912), 3.

⁷⁷ Ο.π.

⁷⁸ Ο.π. (31-1-1913), 1-2· Εφ. *Εμπρός* (1-2-1913), 5.

⁷⁹ Εφ. *Μακεδονία* (4-4-1913), 2.

⁸⁰ Ο.π., (18-1-1913), 3· 30-11-1912), 3· (22-6-1913), 2· (3-8-1913), 2· (4-8-1913), 3.

⁸¹ Ο.π. (30-11-1912), 3.

Ελευθερουπόλεως Γερμανός⁸⁴, Ξάνθης Άνθιμος⁸⁵ και Αίνου Ιωακείμ⁸⁶. Είχε ακόμη συζητήσεις με αντιπροσωπεία των Κελιωτών μοναχών του Αγίου Όρους (3 Δεκ. 1912)⁸⁷, με τον Μητροπολίτη Κιτίου Μελέτιο Μεταξάκη (10 Αυγ. 1913)⁸⁸, που συνοδευόταν από τον Διευθυντή της Ριζαρείου Σχολής Αρχιμ. Χρυσόστομο, και με την Επιτροπή του Αγίου Όρους που είχε επιδώσει στην Ελληνική Κυβέρνηση ψήφισμα ένωσης του Αγίου Όρους με την Ελλάδα (24 Οκτ. 1913)⁸⁹.

6. Φιλικές σχέσεις και συνεργασία με τις άλλες θρησκευτικές Κοινότητες

Ενδιαφερόμενος για την αρμονική συμβίωση των κατοίκων της Θεσσαλονίκης διατηρούσε καλές σχέσεις και συνεργαζόταν στενά με τους αρχηγούς των λοιπών θρησκευτικών Κοινοτήτων. Στις 31 Οκτ. 1912 ζήτησε την παρέμβαση του Νομάρχη Περ. Αργυρόπουλου για τη διευθέτηση παραπόνων των Μουσουλμάνων⁹⁰, που του είχαν υποβληθεί από τον Τούρκο Δήμαρχο της πόλης. Ας σημειωθεί πως την ίδια ημέρα ο Υπουργός Δικαιοσύνης Κ. Ρακτιβάν⁹¹ διακοίνωσε τη βούληση της Ελληνικής Κυβέρνησης να διασφαλίσει την ελευθερία και την ισονομία σε όλους τους υπηκόους της, ανεξαρτήτως θρησκεύματος. Αργότερα, στις

⁸² Ο.π. (9-12-1912), 3 (3-8-1913), 2 (4-8-1913), 3 (27-10-1913), 1.

⁸³ Ο.π. (20-1-1913), 3 (22-1-1913), 3 (23-1-1913), 3.

⁸⁴ Ο.π. (14-2-1913), 3.

⁸⁵ Ο.π. (25-1-1913), 3 (3-8-1913), 2 (4-8-1913), 3.

⁸⁶ Ο.π. (2-2-1913), 3.

⁸⁷ Ο.π. (11-8-1913), 3.

⁸⁸ Ο.π.

⁸⁹ Ο.π. (25-10-1913), 3.

⁹⁰ Εφ. *Εμπρός* (3-11-1912), 5.

⁹¹ Ο Υπουργός Δικαιοσύνης Κ. Ρακτιβάν είχε σταλεί στη Θεσσαλονίκη από τον Πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο ως αντιπρόσωπος της Ελληνικής Κυβέρνησης για την οργάνωση της διοίκησης των Νέων Χωρών, βλ. Κων. Ρακτιβάν, *Έγγραφα και σημειώσεις εκ της πρώτης Ελληνικής Διοικήσεως της Μακεδονίας (1912-1913)*, επιμ. Ιωάν. Θ. Δημαρά, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Μακεδονική Βιβλιοθήκη αρ.12, Θεσσαλονίκη 1951, 5, 12, 17. Πρβλ. Εφ. *Εμπρός* (3-11-1912), 3.

9 Οκτ. 1913, ο Γεννάδιος επισκέφθηκε τον Μουφτή⁹² και του εξέφρασε τα συλλυπητήριά του για το θάνατο της συζύγου του.

Ιδιαίτερα στενούς δεσμούς φιλίας και συνεργασίας ανέπτυξε ο Γεννάδιος με την Ισραηλιτική Κοινότητα της Θεσσαλονίκης. Απαντώντας στις 24 Νοεμ. 1912 σε ευχαριστήρια επιστολή του Προέδρου της Σαμουέλ Μοδιάνο⁹³, για τη συμβολή του στην απελευθέρωση Ισραηλιτών αιχμαλώτων, εξέφρασε την επιθυμία του για περαιτέρω σύσφιγξη των δεσμών των δύο Κοινοτήτων «ὕπὸ τὴν ζεῖδωρον αὖραν τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς πραγματικῆς ἰσότητος ἐπ' ἀγαθῶ ἀμφοτέρων»⁹⁴. Με Εγκύκλιό του (25 Νοεμ. 1912)⁹⁵, που αναγνώσθηκε στους ναούς, ζήτησε από τους Ορθόδοξους την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων με τους Ισραηλίτες. Ο ίδιος επισκέφθηκε και ευχήθηκε τον Αρχιεραβίνο Μείρ⁹⁶ και τους προκρίτους της Ισραηλιτικής Κοινότητας κατά τις εορτές του Πάσχα και του Γιομ Κιπούρ. Ευρισκόμενος, επίσης, στην Αθήνα επισκέφθηκε μαζί με τον Μητροπολίτη Κρήτης Ευμένιο τον πρόεδρο της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Αθήνας Α. Κωνσταντίνου⁹⁷.

Δίνοντας συνέντευξη σε γαλλική εφημερίδα (16 Ιαν. 1913) για τη διαμορφωθείσα κατάσταση στη Θεσσαλονίκη, ο Γεννάδιος εξέφρασε την ικανοποίησή του για την ειρηνική συμβίωση των θρησκευτικών Κοινοτήτων της πόλης δηλώνοντας: «Ἡ χαρὰ μου εἶνε μεγάλη διότι αἱ διαβεβαιώσεις τὰς ὁποίας ἔδωσα πρὸς τοὺς συναδέλφους μου τῶν ἄλλων θρησκείων πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης περὶ τῆς δικαιοσύνης τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τελείως ἐπαληθεύθησαν. Οἱ συνάδελφοί μου ὁ Μουφτῆς καὶ ὁ Μ. Ραββίνος μοὶ ὡμολόγησαν εἰλικρινῶς τοῦτο καὶ ἐξεφράσθησαν ἐνθουσιωδῶς δι' ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς. Αἱ σχέσεις μου μὲ τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγοὺς ὑπῆρξαν πάντοτε καλαί. Ἰδιαίτερος δὲ ὑπῆρξαν

⁹² Εφ. *Μακεδονία* (10-10-1913), 2.

⁹³ Εφ. *Εμπρός* (27-11-1912), 5.

⁹⁴ Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (25-11-1912), 2, και Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 2.

⁹⁵ Ο.π., 3.

⁹⁶ Ο.π. (10-4-1913), 3 (5-10-1913), 3.

⁹⁷ Εφ. *Εμπρός* (23-3-1913), 2.

ἐγκάρδιοι μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες κατὰ τὸν θάνατον τοῦ προκατόχου μου μετέσχον εἰς τὸ πένθος μας, ὡς ἐπίσης καὶ τελευταίως κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου μας Πατριάρχου Ἰωακεῖμ τοῦ Γ'. Ἡ Θεσσαλονίκη ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν θὰ ἔχη μέλλον εὐτυχές καὶ ἔνδοξον. Ἐθεωρεῖτο μέχρι σήμερον ὡς κέντρον μόνον ἐμπορίου, θὰ καταστῆ ὅμως προσεχῶς κέντρον τοῦ πνεύματος, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν»⁹⁸.

7. Σύγκληση της Επισκοπικής Συνόδου Θεσσαλονίκης

Κατὰ το πρῶτο ἔτος της ἀπελευθέρωσης ο Γεννάδιος συγκάλεσε τὴν Επισκοπικὴ Σύνοδο Θεσσαλονίκης τρεῖς φορές: στις 8⁹⁹ καὶ 30¹⁰⁰ Μαρτίου καὶ στις 25 Οκτωβρίου 1913¹⁰¹. Τα σημαντικότερα ἐκκλησιαστικά θέματα, πού τὴν ἀπασχόλησαν, ἦταν: ἡ ἐκλογή τοῦ Καμπανίας Διοδώρου τοῦ ἀπὸ Μοσχονησίων (30 Μαρ. 1913)¹⁰² καὶ τοῦ Θεουπόλεως Γενναδίου ὡς βοηθοῦ Επισκόπου τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης (25 Οκτ. 1913)¹⁰³, ἡ βουλ-

⁹⁸ Ο.π. (17-1-1913), 2.

⁹⁹ Βλ. ΠΕΣΘ 181-191· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Ἡ Επισκοπικὴ Σύνοδος*, 66.

¹⁰⁰ Βλ. ΠΕΣΘ 192-198^α. Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Ἡ Επισκοπικὴ Σύνοδος*, 66-67.

¹⁰¹ Βλ. ΠΕΣΘ 206-208· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Ἡ Επισκοπικὴ Σύνοδος*, 67. Απόσπασμα τοῦ Πρακτικοῦ βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης ἐγγραφο 12. Τρεῖς μέρες ἀργότερα, στις 28 Οκτ. 1913, συγκλήθηκε ἡ Δ' Επισκοπικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀσχολήθηκε κυρίως με τὴν ἐπιχορήγηση τῶν Ἀρχιερέων, τὰ κωλύματα γάμου καὶ τὴ διαφορά τοῦ Μητροπολίτη Στρωμνίτης καὶ Επισκόπου Πολυανῆς γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Κιλκίς. Βλ. ΠΕΣΘ 209-213· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Ἡ Επισκοπικὴ Σύνοδος*, 67.

¹⁰² *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* τ.37, ἔτος ΔΓ' (1913), 143· Εφ. *Μακεδονία* (2-4-1913), 3· ΠΕΣΘ 186-190, 192-195, 198^β-199· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Ἡ Επισκοπικὴ Σύνοδος*, 30, 66, 109-112. Ἡ διοίκηση τῆς Επισκοπῆς εἶχε ἀνατεθεῖ προσωρινά στον Σιατιστινὸ Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Αρχιμ. Σεραφεῖμ.

¹⁰³ ΠΕΣΘ 200, 205, 207-208· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Ἡ Επισκοπικὴ Σύνοδος*, 31, 67. Το Οικουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀναγνώρισε τὴν ἐκλογή τοῦ ὡς Θεουπόλεως Γενναδίου Χατζηαπο-

γαρική κατοχή του ναού και του σχολείου της Δοϊράνης¹⁰⁴, η απαγωγή του Πολυανής Φωτίου¹⁰⁵ από τους Βουλγάρους και η διάσωσή του με τη βοήθεια του Ρουμανικού στρατού, οι αρχιερατικές εισφορές¹⁰⁶ των χριστιανών, η καταγραφή της σχολικής και εκκλησιαστικής περιουσίας¹⁰⁷ της Μητρόπολης, η εκκλησιαστική διοίκηση των Νέων Χωρών¹⁰⁸, η πρόσληψη καταρτισμένων ιεροκηρύκων¹⁰⁹ και τα κωλύματα γάμου¹¹⁰.

8. Ποιμαντική και κοινωνική δράση

Κατά την πατριαρχική εκλογή του διαδόχου του Ιωακείμ Γ' ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος ήταν εγγεγραμμένος στον κατάλογο των υποψηφίων¹¹¹, διαγράφηκε όμως από τις Τουρκικές αρχές μαζί με τους άλλους υποψήφιους Ιεράρχες των Νέων Χωρών (28-12-1912).

στόλου με την παρατήρηση ότι έγινε «παρά την κρατούσαν τάξιν», βλ. Καραθανάσης - Τριανταφυλλίδης, ο.π., 31.

¹⁰⁴ ΠΕΣΘ 190-191, 195· *Εκκλησιαστική Αλήθεια* τ.37, έτος ΛΓ' (1913), 219· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 31, 66, 113-114.

¹⁰⁵ ΠΕΣΘ 207· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 37, 67.

¹⁰⁶ ΠΕΣΘ 190· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 52, 113.

¹⁰⁷ ΠΕΣΘ 195-196, 208· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 66, 67.

¹⁰⁸ ΠΕΣΘ 197-198· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 49-50, 66, 114-115.

¹⁰⁹ ΠΕΣΘ 183-185, 197, 208· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 44, 66, 106-107.

¹¹⁰ ΠΕΣΘ 198, 208· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 45, 67.

¹¹¹ Βλ. *Εκκλησιαστική Αλήθεια* τ.37, έτος ΛΓ' (1913), 28· Εφ. *Μακεδονία* (28-12-1912), 2· Εφ. *Εμπρός* (28-1-1913), 3. Μετά το πέρας της εκλογικής διαδικασίας συνεχάρη μαζί με την Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα της Θεσσαλονίκης τον εκλεγέντα Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γερμανό Ε', βλ. Εφ. *Μακεδονία* (30-1-1913), 3.

Ως ποιμενάρχης ήταν αγαπητός στο ποίμνιό του, το οποίο προσέτρεχε στους ναούς, όπου χοροστατούσε, για να ακούσει το εμπνευσμένο κήρυγμά του. Με τη δέουσα επισημότητα καθαγίασε τους Ναούς της Αγίας Σοφίας¹¹² και του Αγίου Δημητρίου¹¹³, που είχαν μετατραπεί σε μουσουλμανικά τεμένη. Ας σημειωθεί πως και ο Μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος¹¹⁴, επισκεπτόμενος τις πρώτες μέρες της απελευθέρωσης παλιούς ναούς της πόλης, που είχαν αφαιρεθεί από τους χριστιανούς, είχε τελέσει αγιασμό, όπου το επέτρεπαν οι συνθήκες λόγω της εγκατάστασης προσφύγων Μουσουλμάνων και Βουλγάρων στρατιωτών.

Στις 22 Δεκ. 1912 ο Γεννάδιος τέλεσε στα Κοιμητήρια της Ευαγγελιστρίας τρισάγιο υπέρ αναπαύσεως του προκατόχου του Ιωακείμ Σγουρού¹¹⁵, παρουσία των καθηγητών και μαθητών των σχολείων Νούκα και Κωνσταντινίδα και των Χιωτών της πόλης. Εξήρε την αρχιερατική συνεισφορά του και σκέπασε τον τάφο του με τη γαλανόλευκη σημαία, συμβολίζοντας την απελευθέρωση της αγαπημένης του γενέτειρας Χίου. Αργότερα, στις 12 Μαΐου 1913, τέλεσε με επισημότητα το ετήσιο μνημόσυνό του¹¹⁶.

Συμμετείχε ενεργά στις κοινωνικές και σχολικές εκδηλώσεις¹¹⁷ της πόλης. Εγκαινίασε τη λειτουργία των πολιτικών Δικαστηρίων (17 Δεκ. 1912)¹¹⁸ και του πρώτου υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στη Θεσσαλονίκη (7 Μαΐου 1913)¹¹⁹, και τέλεσε αγιασμό στο Πεδίο του Άρεως κατά την τελετή παράδοσης των σημαιών στην 6^η Μεραρχία (22 Δεκ. 1912)¹²⁰. Στις 23 Ιαν.

¹¹² Εφ. *Μακεδονία* (28-6-1913), 2.

¹¹³ Ο.π. (27-8-1913), 2.

¹¹⁴ Εφ. *Εμπρός* (3-11-1912), 3 (4-11-1912), 3. Πρβλ. Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός*, 291.

¹¹⁵ Εφ. *Μακεδονία* (21-12-1912), 3 (23-12-1912), 2. Για την ενέργειά του αυτή ο Γεννάδιος δέχθηκε από τη Χίο ευχαριστήριο τηλεγράφημα από την οικογένεια του Σγουρού, βλ. Εφ. *Μακεδονία* (28-12-1912), 3.

¹¹⁶ Εφ. *Μακεδονία* (30-4-1913), 3.

¹¹⁷ Ο.π. (24-1-1913), 3 (21-5-1913), 1 (23-6-1913), 3.

¹¹⁸ Ο.π. (18-12-1912), 2. Βλ. Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 5.

¹¹⁹ Βλ. *Η Θεσσαλονίκη στα 1912-1913. Έκθεση ιστορικών τεκμηρίων*, Εθνική Τράπεζα 1989, 1.

¹²⁰ Εφ. *Μακεδονία* (23-12-1912), 2.

1913¹²¹ επισκέφθηκε την Κωνσταντινίδειο Εμπορική Σχολή και το Διδασκαλείο και παρακολούθησε μαζί με τον Πελαγονίας Χρυσόστομο διδασκαλία μαθήματος στο Ελληνικό Γυμνάσιο. Παρέστη στη σχολική εκδήλωση για τον εορτασμό των Τριών Ιεραρχών (30 Ιαν. 1913)¹²², που πραγματοποιήθηκε σε ευρύχωρη αίθουσα στον κήπο του Λευκού Πύργου. Λαμβάνοντας το λόγο συνεχάρη τον ομιλητή Γυμνασιάρχη Ξεν. Λαμπρίδη και ευχήθηκε να αξιωθεί συντόμως η Θεσσαλονίκη να αποκτήσει και Πανεπιστήμιο, ώστε να εορτάζει σ' αυτό τα ελληνικά γράμματα.

Επισκεπτόταν συχνά τα Νοσοκομεία¹²³ και με απόφαση της Κοινοτικής Αντιπροσωπείας (29 Απρ. 1913) ανέλαβε την ίδρυση Βρεφοκομείου¹²⁴. Μεριμούσε για τις ανάγκες του Εθνικού στόλου¹²⁵, των τραυματιών του πολέμου¹²⁶, και των απόρων¹²⁷ ζητώντας τη συνδρομή όχι μόνο των χριστιανών αλλά και μελών των άλλων θρησκευτικών Κοινοτήτων¹²⁸. Διοργάνωσε έρανο και απέστειλε στην Πατριαρχική Επιτροπή υπέρ των Σεισμοπαθών¹²⁹ 868,40 φράγκα και τρία κιβώτια ενδύματα. Έλαβε πρωτοβουλίες για τη σύσταση «Ερυθρού Σταυρού»¹³⁰ στη Θεσσαλονίκη και κατόπιν προτροπής του η Μονή της Αγίας Λαύρας του Αγίου Όρους¹³¹ συνέστησε σχετική ερανική επιτροπή.

¹²¹ Ο.π. (24-1-1913), 3.

¹²² Ο.π. (31-1-1913), 1-2· Εφ. *Εμπρός* (1-2-1913), 5.

¹²³ Εφ. *Μακεδονία* (21-12-1912), 3

¹²⁴ Ο.π. (30-4-1913), 3.

¹²⁵ Ο.π. (2-4-1913), 3.

¹²⁶ Ο.π. (26-2-1913), 3· (4-4-1913), 2· (28-4-1913), 3· (22-6-1913), 2.

¹²⁷ Στις 5-4-1913 η Βασιλομήτωρ Όλγα του παρέδωσε 300 φρ. για να διανεμηθούν στους φτωχούς τις μέρες του Πάσχα, βλ. Εφ. *Μακεδονία* (6-4-1913), 3.

¹²⁸ Ο.π. (22-6-1913), 2.

¹²⁹ Ο.π. (25-1-1913), 2. Για τον σεισμό που έπληξε τις περιοχές της Μ. Ασίας και της Θράκης στις 27 Ιουλίου 1912, βλ. *Εκκλησιαστική Αλήθεια* τ.36, έτος ΛΒ' (1912), 275, 277-279.

¹³⁰ Εφ. *Μακεδονία* (23-6-1913), 3. Για τη δραστηριοποίηση του «Ερυθρού Σταυρού» στη Θεσσαλονίκη κατά την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων, βλ. Δ. Αποστολίδης, *Ο νικηφόρος Ελληνοτουρκικός*, 46-49.

¹³¹ Εφ. *Μακεδονία* (20-7-1913), 3.

Παρά το βεβαρυμένο πρόγραμμά του πραγματοποίησε πολυήμερες ποιμαντικές περιοδείες¹³² στην επαρχία του, όπου έγινε δεκτός από το ποίμνιό του με αισθήματα σεβασμού και ενθουσιασμού. Με αφορμή τη δράση του αυτή ο τοπικός Τύπος εξήρε την προσωπικότητά του σημειώνοντας: «Ο Μητροπολιτικός θρόνος τῆς Θεσσαλονίκης ὠρισμένως ἐλαμπρύνθη ἀφ’ ἧς στιγμῆς ἐκόσμησε αὐτὸν μορφὴ ἐξέχουσα οἶα ἡ τοῦ Μητροπολίτου κ. Γενναδίου οὕτινος τὸ κῦρος, ἡ βαρῦτης, ἡ μόρφωσις, ἡ ἀπλότης καὶ προσήνεια θὰ ἀφήσωσιν ἐποχὴν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως ταύτης»¹³³.

Στις 10 Μαΐου 1913 συνοδευόμενος από τον ηγούμενο της Μονῆς Βλατάδων μετέβη στο μετόχι Μπασίτς¹³⁴, ενώ λίγες μέρες αργότερα, στις 24 Μαΐου 1913, αναχώρησε από το λιμάνι της πόλης για πολυήμερο προσκύνημα στο Άγιο Όρος¹³⁵.

9. Εορτασμός της πρώτης επετείου της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης

Ὡς πρόεδρος της Επισκοπικῆς Συνόδου και της Κοινοτικῆς Αντιπροσωπείας φρόντισε ὥστε η πρώτη επέτειος¹³⁶ της απελευ-

¹³² Ο.π. (25-9-1913), 1. Στις 23-4-1913 επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη από την περιοδεία του στα χωριά της περιοχής του Λαγκαδά. Πριν τη μετάβασή του εκεί είχε ενημερωθεί από τον Αρχιερατικό Επίτροπο Σοχού και τους Εφόρους για την κατάσταση των χριστιανών της περιοχής. Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (12-12-1912), 3 (23-4-1913), 3. Στις 4-10-1913 τεριμάτισε την 20ήμερη περιοδεία του στην επαρχία του, κατά την οποία ιερούργησε, κήρυξε και επισκέφθηκε σχολεία. Βλ. Εφ. *Μακεδονία* (5-10-1913), 3 (6-10-1913), 3.

¹³³ Ο.π. (25-9-1913), 1.

¹³⁴ Ο.π. (11-5-1913), 3.

¹³⁵ Ο.π. (25-5-1913), 3 *Εκκλησιαστική Αλήθεια* τ.37, έτος ΛΓ' (1913), 237.

¹³⁶ ΠΕΣΘ 206· Εφ. *Μακεδονία* (19-10-1913), 2 (20-10-1913), 3 (23-10-1913), 1, 3 (24-10-1913), 1, 3 (26-10-1913), 3. Αθ. Καραθανάσης – Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 37, 67. Απέστειλε τηλεγραφήματα στον Βασιλιά Κωνσταντίνο, στον Πρόεδρο της Κυβέρνησης και στον Μητροπολίτη Αθηνών. Ο Βασιλιάς και ο Μητροπολίτης α-

θέρωσης της Θεσσαλονίκης να εορταστεί με ξεχωριστή λαμπρότητα. Τελέστηκε αρχιερατικό συλλείτουργο και δοξολογία στον ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου (26 Οκτ. 1913)¹³⁷, ο οποίος καθαγιασθηκε παρουσία του Διαδόχου Γεωργίου Β΄, πολλών πολιτικών και στρατιωτικών επισήμων και πλήθους λαού. Ο ναός είχε διακοσμηθεί με διάφορες δωρεές και η πρώτη κωδωνοκρουσία είχε τεθεί σε πλειστηριασμό. Χοροστάτησε ο ίδιος με συλλειτουργούς τους Αρχιερείς¹³⁸ Μελενίκου Παρθένιο, Στρωμνίτσης Αρσένιο, Κίτρους Παρθένιο, Καμπανίας Διόδωρο, Πολυανής Φώτιο, Αρδαμερίου Ιωακείμ και Ιερισσού - Αγίου Όρους Σωκράτη. Στην ομιλία του αναφέρθηκε στη μακραίωνη δουλεία της Θεσσαλονίκης¹³⁹ και εξέφρασε τη βαθιά ευγνωμοσύνη του Έθνους στη βασιλική οικογένεια και στο νικηφόρο Ελληνικό στρατό για την απελευθέρωσή της. Ακολουθώντας παρέστη στην παρέλαση και στη δεξίωση¹⁴⁰ που δόθηκε στον κήπο του Λευκού Πύργου και συνοδευόμενος από τους λοιπούς Ιεράρχες συναντήθηκε με τον Διάδοχο Γεώργιο Β΄¹⁴¹. Το βράδυ η πόλη¹⁴² φωταγωγήθηκε, πραγματοποιήθηκε λαμπαδηφορία και ρίχτηκαν πυροτεχνήματα. Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης η επόμενη ημέρα (27^η Οκτ. 1913)¹⁴³ εορτάστηκε ως εθνική εορτή για την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Τελέστηκε δοξολογία στο Ναό του Αγίου Νικολάου, στην οποία παρέστησαν οι τοπικές αρχές, δάσκαλοι και μαθητές, και ο πανηγυρικός λόγος εκφωνήθηκε από τον Σιώπη, ιερωμένο καθηγητή του Ελληνικού Γυμνασίου.

πάντησαν με ευχαριστήρια τηλεγραφήματα, που διαβάστηκαν στη Συνεδρία της Επισκοπικής Συνόδου (28-10-1913). Βλ. ΠΕΣΘ 206-207· Εφ. Μακεδονία (26-10-1913), 3· (29-10-1913), 2· (30-10-1913), 2· Αθ. Καραθανάσης - Αρχιμ. Γεώργιος Τριανταφυλλίδης, *Η Επισκοπική Σύνοδος*, 37, 67. Βλ. και Παράρτημα παρούσας μελέτης έγγραφο 12.

¹³⁷ Εφ. Μακεδονία (24-10-1913), 3· (26-10-1913), 3· (27-10-1913), 1-3.

¹³⁸ Ο.π. (27-10-1913), 1.

¹³⁹ Ο.π., 2.

¹⁴⁰ Ο.π., 3.

¹⁴¹ Ο.π., 2.

¹⁴² Ο.π., 3.

¹⁴³ Ο.π. (30-10-1913), 2.

10. Αποτίμηση της προσωπικότητας και της δράσης του από τον τοπικό Τύπο

Οι πρωτοβουλίες και η ακαταπρόσητη εθνική και ποιμαντική δράση του Θεσσαλονίκης Γενναδίου είχαν προκαλέσει το θαυμασμό και τα επαινετικά σχόλια του τοπικού Τύπου της εποχής. Σημειώνεται χαρακτηριστικά στην εφ. «Μακεδονία»: «Ἄλλὰ τί εἶναι ἐπὶ τέλους αὐτὸς ὁ Μητροπολίτης μας; Ἄπ' ὅλα εἶναι καὶ εἰς τὴν ἐντέλειαν μάλιστα: Ὀρθοσκευτικὸς Ἀρχηγὸς πρώτης τάξεως. Πολιτικὸς Ἀρχηγὸς -ἐπὶ Τουρκοκρατίας βέβαια- πρώτης τάξεως. Ἀφεντάνθρωπος πρώτης τάξεως. Φιλάνθρωπος πρώτης τάξεως-Μυρὴλ σεπτὸς. Ρήτωρ πρώτης τάξεως. Καλλιίσθητος πρώτης τάξεως. Ὑπάρχει μία ἀλήθεια ὅτι αἱ μεγάλοι περιστάσεις ἀναδεικνύουν τοὺς ἐκλεκτοὺς ἄνδρας. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὕτη εὔρε μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν ἐφαρμογὴν της εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου μας. Αἱ μεγάλοι περιστάσεις, τὰς ὁποίας διῆλθε ἡ Θεσσαλονίκη ἀνέδειξαν τὸ μεγαλεῖον τῆς Α. Παναγιότητος»¹⁴⁴.

Συμπεράσματα

Ανασκοπώντας τα παραπάνω καταλήγουμε στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

α) Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος (1912-1951) ως πρόεδρος της Επισκοπικής Συνόδου και της Ορθόδοξης Ελληνικής Κοινότητας είχε ηγετικό ρόλο στον Ελληνισμό της Θεσσαλονίκης και της Κεντρικής Μακεδονίας ευρύτερα, με αρμοδιότητες εκκλησιαστικές και πολιτικές στο πλαίσιο της κοινοτικής αυτοδιοίκησης.

β) Με τις προτροπές του προς τους πνευματικούς αρχηγούς των άλλων θρησκευτικών Κοινοτήτων και τις εγγυήσεις του περί ελευθερίας και ισονομίας υπό την Ελληνική διοίκηση συνέβαλε στην απόφαση του Τούρκου στρατηγού Χασάν Ταχσίν πασά για την παράδοση της Θεσσαλονίκης χωρίς αντίσταση στον προελαύνοντα Ελληνικό στρατό.

¹⁴⁴ Ο.π. (12-4-1913), 1.

γ) Διαδραμάτισε ακολούθως πρωταγωνιστικό ρόλο στα εορταστικά γεγονότα της θριαμβευτικής υποδοχής στη Θεσσαλονίκη του Αρχιστράτηγου Διαδόχου Κωνσταντίνου, του Βασιλιά Γεωργίου Α΄ και του Πρωθυπουργού Ελ Βενιζέλου.

δ) Συνδέθηκε στενά με την εγκαταστημένη στη Θεσσαλονίκη βασιλική οικογένεια εκφράζοντας παντοιοτρόπως την ευγνωμοσύνη της Ελληνικής Κοινότητας για την απελευθέρωση της πόλης και τη βαθιά της λύπη για τη δολοφονία του Βασιλιά Γεωργίου Α΄.

ε) Εμπορούμενος από το όραμα του μεγαλοϊδεατισμού προσδοκούσε την απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης στηριζόμενος στις αλληπάλληλες νικηφόρες πολεμικές επιχειρήσεις του Βασιλιά Κωνσταντίνου και στους σχετικούς θρύλους, που συνέιχαν την περίοδο εκείνη την ελληνική κοινωνία.

στ) Ενίσχυσε πολλαπλώς τον διεξαγόμενο στις υπόδουλες ελληνικές περιοχές απελευθερωτικό αγώνα με τις συνεχείς παροτρύνσεις του, την οικονομική συνδρομή του στρατού και του στόλου μέσω της διενέργειας σχετικών εράνων και τη φροντίδα των τραυματιών του πολέμου.

ζ) Είχε επαφές και συνεργαζόταν στενά με τις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές της πόλης και με παρεπίδημους Ιεράρχες, ιδίως της Μακεδονίας και της Θράκης.

η) Διατηρούσε ισχυρούς δεσμούς φιλίας με τον Μουφτή και τον Αρχιεραβίνο της πόλης, με τους οποίους συνεργαζόταν για την αρμονική συμβίωση των θρησκευτικών Κοινοτήτων.

θ) Συγκάλεσε κατά την περίοδο εκείνη τρεις φορές την Επισκοπική Σύνοδο Θεσσαλονίκης για τη λήψη αποφάσεων σε ζητήματα εκκλησιαστικής διοίκησης, διαποίμανσης και αντιμετώπισης των βουλγαρικών βιαιοτήτων.

ι) Καθαγίασε τους ναούς της πόλης, που είχαν μετατραπεί σε μουσουλμανικά τεμένη, και πραγματοποίησε ποιμαντικές περιοδείες στην επαρχία του για την πνευματική ενίσχυση του ποιμνίου του.

ια) Το αδιάπτωτο ενδιαφέρον του για την ενίσχυση της εθνικής συνείδησης και τη βελτίωση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής κατάστασης της Θεσσαλονίκης διαφαίνεται από τις συχνές επισκέψεις του στα νοσοκομεία, τη μέριμνά του για την ανακού-

φιση των αναγκών των απόρων, την ενεργό συμμετοχή του σε κοινωνικές και σχολικές εκδηλώσεις και τη διοργάνωση του λαμπρού εορτασμού της πρώτης επετείου των «Ελευθερίων» της πόλης.

ιβ) Οι εκκλησιαστικές και κοινοτικές πρωτοβουλίες του κατά τον πρώτο χρόνο της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης (1912-1913), η ποιμαντική δράση του και η ρητορική του δεινότητα, που σχολιάστηκαν ευμενώς από τους συγχρόνους του, προοιωνίζονταν την κατοπινή ανάδειξή του σε ηγετική εκκλησιαστική προσωπικότητα με πρωταγωνιστικό ρόλο στα εκκλησιαστικά και πολιτικά γεγονότα των Νέων Χωρών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

[1]

Συγχαρητήριο τηλεγράφημα του Θεσσαλονίκης Γενναδίου προς τον Πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο (1 Νοεμ. 1912)¹⁴⁵

Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπελευθερωθείσης πρωτεύουσας τῆς Μακεδονίας, πέμποντες ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν μητρὶ Ἑλλάδι καὶ ὑποβάλλοντες ὑμετέρα τετιμημένη ἐξοχότητι καὶ Κυβερνήσει εὐγνωμοσύνην Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινοτήτος καὶ ἀπάσης ἐπαρχίας εὐχόμεθα ὀλοψύχως ταχεῖαν καὶ αἰσίαν συμπλήρωσιν ἀπελευθερωτικοῦ ἔργου.

*Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος
Κοινοτική Ἀντιπροσωπεία*

[2]

¹⁴⁵ Εφ. *Εμπρός* (2-11-1912), 2.

Επιστολή του Θεσσαλονίκης Γενναδίου προς την Ισραηλιτική
Κοινότητα Θεσσαλονίκης (24 Νοεμ. 1912)¹⁴⁶

Πρὸς τὸν Ἀξιότ. Κύριον
Σαμουὲλ Δ. Μοδιάνο
Πρόεδρον τῆς Ἰσραηλ. Κοινοῦτος
Ἐνταῦθα

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἐκφράζων θερμὰς εὐχαριστίας ἐν τῇ λίαν φιλόφρονι ἐπιστο-
λῇ, ἣν εὐηρεστήθητε νὰ μ' ἀπευθύνητε ἐξ ὀνόματος τῆς Ἰσραηλι-
τικῆς Κοινοῦτος διὰ τὰ δείγματα τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδηλωθείσης, ὡς
γράφετε, συμπαθείας πρὸς αὐτὴν δηλῶ, ὅτι ἡ πρὸς τὴν ὑμετέραν
Κοινοῦτα φιλικὴ στάσις τῆς Μητροπόλεως εἶνε ἀπόρροια ὄχι
μόνον τῶν καθηκόντων καὶ πεποιθήσεών μου περὶ ἀδελφικῆς
συμβιώσεως τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν
καὶ ὅλων ἀδελφικῶν πρὸς τὴν ὑμετέραν Κοινοῦτα διαθέσεων
τῆς ἑλληνικῆς Κοινοῦτος, ἅς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς
ἐλεύσεώς μου διεπίστωσα, καὶ οἵτινες ἀναντιρρήτως θὰ
αὐξηθῶσι καὶ ἐπὶ πλέον θὰ συσφιγθῶσιν ὑπὸ τὴν ζεῖδωρον
αὔραν τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς πραγματικῆς ἰσότητος ἐπ' ἀγαθῶ
ἀμφοτέρων.

Ἐπὶ τούτοις εὐχόμενος τὰ κράτιστα τῇ ὑμετέρᾳ Κοινοῦτι
διατελῶ.

Πρόθυμος Εὐχέτης
† Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος

[3]

Ομιλία του Θεσσαλονίκης Γενναδίου στο Ναό του Αγίου Μηνά
κατὰ τὴν ἐπέτειο των γενεθλίων του Βασιλιά Γεωργίου Α΄

¹⁴⁶ Εφ. Μακεδονία (25-11-1912), 2.

(12 Δεκ. 1912)¹⁴⁷*Μεγαλειότατε*

Σπανίως ἴσως ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης θὰ ἐώρτασε τὰ γενέθλια Αὐτῆς, ὑπὸ τόσον χαρμοσύνους καὶ εὐοιῶνους περιστάσεις, ὅσον κατὰ τὴν πανευφρόσυνον ταύτην ἡμέραν καθ' ἣν, ἀνεξερευνήτω βουλῇ τοῦ Θεοῦ, ἐορτάζει καὶ πανηγυρίζει αὐτὰ ἐπὶ τῇ περιβλέπτῳ ταύτῃ τῆς χώρας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πρωτευούσῃ, ἣν φέρων παρέδωκε καὶ ὑπὸ τὸ κραταιὸν Αὐτῆς Σκῆπτρον ἔθηκεν ὁ καλλίνικος τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Ἀρχηγός, ὁ λατρευτὸς Διάδοχος Αὐτῆς Κωνσταντῖνος.

Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι μεγάλη εἶνε ἡ ἐπὶ τούτῳ χαρὰ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ἀλησιμόνητος θὰ παραμείνῃ καθ' ὅλον τὸν βίον Αὐτῆς ἡ ἱστορικὴ αὕτη ἡμέρα, καθ' ἣν ...σε ἡ μεγαλώνυμος Θεσσαλονίκη, ἀνεξαρθήτως φυλῆς καὶ θρησκευματος, ἀδούλωτος πλέον καὶ ἐλευθέρα καὶ τῆς Βασιλικῆς δόξης καὶ λαμπρότητος συμμετέχουσα συνεορτάζει μετὰ τῶν πάλαι τῆς ἐλευθερίας ἀπολαυόντων ἀδελφῶν τὴν ἀμφιετηρίδα τῶν γενεθλίων τοῦ τετιμημένου καὶ λαοφιλοῦς Ἄνακτος αὐτῆς.

Ἄλλ' ἐπιτρέψατε, Μεγαλειότατε, τὴν ἐπέτειον ταύτην τῶν γενεθλίων τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος ἐορτὴν νὰ θεωρήσωμεν καὶ ὡς γενέθλια ἡμῶν, διότι ἡμεῖς τῶρα εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τῶρα ἐγεννήθημεν ἐν τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τῶρα ἐβαπτίσθημεν ἐν τῇ κολυμβήθρῳ τοῦ Σιλῶμ, τῶρα ἀνεκαινίσθημεν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ ἀπηλαύσαμεν τῆς ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας εὐτυχίας τῆς ὁποίας

¹⁴⁷ Εφ. Μακεδονία (13-12-1912), 2. Η Ομιλία του καταγράφηκε εξ ακοῆς ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους καὶ ἀποδόθηκε με λεκτικὲς διαφορὰς. Βλ. τὴ δημοσίευσή της στὴν Εφ. Εμπρός (13-12-1912), 3: «Οὐδέποτε, Μεγαλειότατε, διήλθατε ὑπὸ μᾶλλον χαρμοσύνους καὶ εὐοιῶνους ὄρους τὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων Σας, ἢ σήμερον, ὅτε εὐρίσκεισθε ἐν μέσῳ τῆς πατριδος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν ὁποίαν ὁ καλλίνικος Διάδοχος ἔθεσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν Σας.

Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα εὐτυχεῖς, διότι, χάρις εἰς τὸν ἡμέτερον στρατόν, ἀνεγεννήθημεν ἐκ τῆς μακρᾶς δουλείας, ὑποστάντες τὸ βάπτισμα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Θεὸς ἅς εὐλογῇ τὴν Δανικὴν Δυναστείαν, ἣτις ἐπροίκισε τὴν Ἑλλάδα μὲ τοιοῦτον Ἄνακτα, ἅς μακροήμερεύῃ τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα καὶ ἅς δοξάζῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ὅπου ἤδη μάχεται κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν».

οὐδὲν γλυκύτερον, οὐδὲν τιμαλφέστερον, τὴν ἀρχίζομεν νέαν καὶ λαμπρὰν περίοδον ριζικῆς μεταβολῆς ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος, ἥτις ἀνεδέξατο ἡμᾶς ἐκ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας καὶ χιτῶνα παρέσχετο ἡμῖν φωτεινὸν καὶ περιλάμπρον, τὸν τῆς ἐλευθερίας.

ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων σκέψεων καὶ συναισθημάτων πανηγυρίζοντες τὰ γενέθλια τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος καὶ πλήρεις εὐγνωμοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως ἐπὶ τῇ ἀπολυτρώσει καὶ παλιγγενεσίᾳ ἡμῶν ὑποβάλλομεν τῇ Ὑμ. Μεγαλειότητι τὰ ταπεινὰ ἀλλ' ἐγκάρδια ἡμῶν συγχαρητήρια καὶ εὐχόμεθα, ἵνα Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογῇ τὸν πανάρχαιον καὶ πανένδοξον δυναστικὸν τῆς πεπολιτισμένης καὶ εἰρηνικῆς Δανίας οἶκον, ὅστις θεόσδοτον καὶ θεοστήρικτον ἀπ' αἰῶνων λαχὼν τὴν Βασίλειον τιμὴν καὶ τὸ Βασίλειον Σκῆπτρον καὶ ἑξαποστέλλων ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην τοὺς εὐθαλεῖς αὐτοῦ βλαστούς, ὡς ἡγεμόνας καὶ ἡγεμονίδας λαῶν, ἑξαπέστειλε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα, κοσμοῦσαν ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν τὸν Βασιλικὸν Αὐτῆς Θρόνον· εὐλογῇ τὸν Βασιλικὸν Αὐτῆς οἶκον, τὸν τοσοῦτους γενναίους καὶ εὐσταλεῖς Πρίγκηπας εἰς τὴν πατρίδα παρασχόντα καὶ διὰ κηδεστειῶν μετὰ πασῶν σχεδὸν τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ Βασιλικῶν τῆς Εὐρώπης οἴκων συνδεδεμένου, διατηρῆ δὲ ἀδιάκοπον τὴν τῆς δυναστείας διαδοχὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἐνδόξως μεταβιβαζομένην· εὐλογῇ τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα «δίδων αὐτῇ μακαριότητα ἡμερῶν καὶ δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθέτων ἐπ' αὐτήν»· εὐλογῇ καὶ κρατύνῃ τὸ Ἑλλ. Κράτος, ὅπερ ἑξέλεσατο καὶ προώρισε, πάλαι καὶ νῦν, πρὸς ἐκπολιτισμὸν λαῶν καὶ φυλῶν· εὐλογῇ καὶ διὰ θριάμβων ἐπιστέφῃ τὸν διεξαγόμενον εἰσέτι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἱερὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου ἀγῶνα καὶ εὐδοκίησιν αὐτῶν· εὐχαριστῇ ἡ ἀπ' αἰῶνων ποθητὴ πλήρης τοῦ εὐσεβοῦς καὶ πολυπαθοῦς ἡμῶν Ἔθρους ἀπολύτρωσις καὶ ἀποκατάστασις Ἀμῆν.

[4]

Ευχετήρια ἐπιστολή του Θεσσαλονίκης Γενναδίου πρὸς τον

Βασιλιά Γεώργιο Α΄ (12 Δεκ. 1912)¹⁴⁸

Μεγαλειότατε,

Ἐπὶ τῇ χαρμοσύνῳ ἐορτῇ τῶν γενεθλίων τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἐμφανιζόμενος πρὸς Αὐτῆς ἐξ ὀνόματος τῆς ἧς προΐσταμαι Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος ὑποβάλλω τὰ ταπεινὰ καὶ ἐγκάρδια συγχαρητήρια καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἐμοῦ τε καὶ τῆς προειρημένης Κοινότητος πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα τὸν Σεπτὸν ἡμῶν Βασιλέα, εὐχόμενος, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίζεται Αὐτῇ ὑγείαν, μακροβιότητα καὶ ἔνδοξον Βασιλείαν ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ὑπὸ τὸ Σκῆπτρόν Αὐτοῦ ὑπηκόων, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς ἀπολαύσαντες διὰ τῶν τιμημένων Ἑλληνικῶν ὅπλων τὴν ἐλευθερίαν, ἠτύχησαμεν νὰ συγκαταριθμηθῶμεν.

Τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος
ταπεινὸς θεράπων

Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος.

[5]

Λόγος του Θεσσαλονίκης Γενναδίου στα εγκαίνια των πολιτικών
Δικαστηρίων Θεσσαλονίκης (17 Δεκ. 1912)¹⁴⁹

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι πρὸς ἔκφρασιν τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἱερότητος τῆς δικαιοσύνης προσωποποιήσαντες αὐτὴν κατέταξαν ἐν τῇ χορεία τῶν Θεῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Θέμις.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ἣτις καταργεῖ, ὡς γνωστόν, τὴν πολυθείαν, ἡ δικαιοσύνη παρίσταται ὡς ἰδιότης τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς παρ' αὐτοῦ διδομένη εἰς τοὺς βασιλεῖς ἵνα κρίνωσι τοὺς λαοὺς.

«Ὁ Θεός, τῷ κριμά σου τῷ Βασιλεῖ δὸς καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ Βασιλέως. Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ».

Τοιαύτης θεωρουμένης τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀπὸ Ἑλληνικῆς καὶ ἀπὸ Χριστιανικῆς ἀπόψεως εὐδηλον πόσον ὑψηλόν, πόσον

¹⁴⁸ Εφ. Μακεδονία (13-12-1912), 2 Εφ. Εμπρός (14-12-1912), 3.

¹⁴⁹ Εφ. Μακεδονία (18-12-1912), 2.

ἰερὸν εἶναι τὸ ἔργον τῶν ἀναλαμβάνοντων ἀπὸ σήμερον τὰ καθήκοντα λειτουργῶν τῆς Θέμιδος καὶ δικαστῶν τοῦ λαοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ λαὸς τῆς μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης καὶ τῶν πέριξ ἀπολαύσας τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἐλπίζει καὶ πέποιθεν ὅτι θὰ ἀπολαύσῃ καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς πραγματικῆς ἰσονομίας καὶ δικαιοσύνης· ἐλπίζει καὶ πέποιθεν ὅτι ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς δικαστηρίοις «θὰ κατοικῆ ἡ δικαιοσύνη», ὅτι οἱ Ἕλληνες δικασταὶ «θὰ διώκωσι δικαιοσύνην» καὶ ὅτι «ἀνατελλεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν δικαιοσύνη».

Μὲ τὴν ἀκράδαντον ταύτην πεποίθησιν χαιρετίζομεν καὶ ἡμεῖς γηθοσύνως καὶ εὐλογοῦμεν ὀλοψύχως τὴν ἐπ' αἰσίοις ἀρχομένην λειτουργίαν τῶν Ἑλληνικῶν Δικαστηρίων, εὐχόμενοι ἵνα Κύριος ὁ Θεὸς κατευοδώσῃ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δικαζομένων πρὸς δόξαν δὲ καὶ τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης.

[6]

Προσφώνηση του Θεσσαλονίκης Γενναδίου κατά την υποδοχὴ του Ἐλευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη (25 Ιαν. 1913)¹⁵⁰

Ἐξοχώτατε,

Νῦν ὅτε ἀξιούμεθα νὰ δεξιωθῶμεν καὶ τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα συμπληροῦται καὶ τὸ πλαίσιον τῆς ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει χαρᾶς καὶ εὐτυχίας ἡμῶν.

Ἀξιωθέντες νὰ δεχθῶμεν καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπολαύσωμεν τὸν νικηφόρος τὴν Μακεδονίαν διελάσαντα καὶ θριαμβευτικῶς εἰς τὴν περίβλεπτον αὐτῆς πρωτεύουσαν εἰσελθόντα δαφνοστεφῆ τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στρατηλάτην καὶ σεπτὸν Διάδοχον Κωνσταντῖνον· εὐτυχήσαντες νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν τὸν ὄν ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν ὠνειρευόμεθα θεόσεπτον καὶ λαοφιλῆ τῶν Ἑλλήνων Βασιλέα Γεώργιον τὸν Α΄, ἐποθοῦμεν νὰ ἴδωμεν, ἐποθοῦμεν νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα, τὸν

¹⁵⁰ Εφ. Μακεδονία (26-1-1913), 2· Εφ. Εμπρός (26-1-1913), 3.

ὑπέροχον καὶ παγκοίνου φήμης ἀπολαύοντα Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὸ ἀνορθωτικὸν καὶ σωτήριον πρόγραμμα τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ὁ τόσον ἡρωϊκῶς καὶ ἐνδόξως διεξαγόμενος ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν, ὁ καὶ ἡμῖν τὴν ποθεινὴν ἐλευθερίαν δορυφορήσας.

Ὁ πόθος ἡμῶν οὗτος ὁ διακαῆς πληροῦται σήμερον καὶ ἡ χαρὰ ἡμῶν πλαισιοῦται διὰ τῆς ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσίας τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος, πρὸς Ἦν σύμπασις ὁ Ἑλληνισμὸς ἀτενίζει, παρ' αὐτῆς ἀπεκδεχόμενος, τῇ πολυτίμῳ συνδρομῇ τοῦ θεοστηρίκτου Θρόνου, τὴν πλήρωσιν τῶν πόθων καὶ τὴν ἐπιβράβευσιν τῶν δικαίων αὐτοῦ.

Τὴν ἐπὶ τῷ εὐτυχεῖ τούτῳ γεγονότι κατεπλημμυροῦσαν τὰς καρδίας ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος χαρὰν διερμηνεύων καὶ τὴν βαθυτάτην αὐτῆς εὐγνωμοσύνην ὑποβάλλων εὐχόμεαι ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίζεται τῇ Ὑμ. Ἐξοχότητι ἀκλόνητον ὑγείαν, ἐνισχύη καὶ φωτίζη ἐν τῷ δυσχερεῖ καὶ πολυδαίδαλῳ αὐτῆς ἔργῳ καὶ ἐπιστέψη διὰ πλήρους ἐπιτυχίας τὸν ὄν μετὰ τόσης σθεναρότητος καὶ αὐτοθυσίας διεξαγόμενον ἱερὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Ἀμήν.

[7]

Λόγος του Θεσσαλονίκης Γενναδίου στην αποβάθρα του λιμανιού της Θεσσαλονίκης κατά τη μεταφορά της σορού του Βασιλιά Γεωργίου Α΄ στην Αθήνα (12 Μαρ. 1913)¹⁵¹

Σεπτὲ καὶ ἐστεμμένε νεκρέ! Ἀνεξερευνήτοις βουλαῖς τοῦ Θεοῦ ἐπισφραγίσας πεντηκονταετὴ πατρικὴν, συνετὴν καὶ ἐθνοσωτήριον βασιλείαν διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου ἀπελθε νῦν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, ἵνα ζήσης τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ λάβῃς τὸν στέφανον τῆς δόξης καὶ δικαιοσύνης παρὰ τοῦ δικαιοκρίτου καὶ μισθαποδότου Θεοῦ, διότι ἠγωνίσθης τὸν καλὸν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους Σου καὶ τοῦ Κράτους Σου ἀγῶνα.

¹⁵¹ Εφ. Μακεδονία (13-3-1913), 2.

Ἀπέρχεσαι, Σεπτὲ Βασιλεῦ, ἀφ' οὗ ἡξιώθης νὰ ἴδῃς τὸ Κράτος Σου εὐρυνόμενον, τὸ Ἔθνος Σου μεγαλυνόμενον, τὸ Στέμμα Σου μὲ νέους ἀδάμαντας κοσμούμενον διὰ τῶν τροπαίων τοῦ Ἐνδόξου Υἱοῦ Σου, τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατοῦ Σου καὶ τοῦ γενναίου στόλου Σου. Ἀπέρχεσαι βυθίζων εἰς ἄφατον πένθος τὸ Πανελλήνιον καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ λατρευομένην Βασιλικὴν Οἰκογένειάν Σου, ἀφίνων ἄληστον καὶ αἰδίδιον τὴν μνήμην καὶ ἀνεξίτηλα τὰ μνημεῖα τῆς ἐνδόξου Βασιλείας Σου.

Ἄλλ' ἀπέρχεσαι συνάμα συναποκομίζων τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν λατρείαν τοῦ Ἔθνους Σου, τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν διὰ τῶν τετιμημένων Ἑλληνικῶν ὄπλων ἀπελευθερωθέντων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τὴν ἄπειρον ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ἐν οὐρανοῖς δὲ νῦν εὐρισκόμενος μὴ παύσης δεόμενος τοῦ Ὑψίστου, ἵνα σκέπη καὶ εὐλογῇ τὸ Ἔθνος Σου, ἐνισχύη καὶ κρατύνη τὸ Κράτος Σου, φυλάττη τὸν Βασιλικὸν Οἶκον τῆς Δυναστείας Σου καὶ τὸν διαδεχθέντα Σε Βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Β', ὅπως ἐπ' Αὐτοῦ καὶ δι' Αὐτοῦ συντελεσθῇ πλήρης ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ἀποκατάστασις τοῦ Γένους ἡμῶν. Ἀμήν!

[8]

Επιστολή συνοδευτικὴ αναμνηστικοῦ δώρου τοῦ Θεσσαλονίκης Γενναδίου πρὸς τὸν Βασιλιά Κωνσταντῖνον (8 Απρ. 1913)¹⁵²

*Πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων
Κωνσταντῖνον Β'*

Μεγαλειότατε,

Εἰς ἀνάμνησιν τῆς 26^{ης} Ὀκτωβρίου 1912, τῆς ἱστορικῆς ταύτης καὶ πολυσημάντου διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἡμέρας, καθ' ἣν ὑπεγράφη τὸ πρωτόκολλον τῆς παραδόσεως τῆς μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Ὑ. Μ. τὸν δαφνοστεφῆ στρατηλάτην τοῦ γενναίου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐθεώρησα καθήκόν μου νὰ προ-

¹⁵² Εφ. Μακεδονία (30-4-1913), 2.

σφέρω τῇ Υ. Μ. ὡς εὐλογίαν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, Πολιούχου τῆς πόλεως ταύτης μετ' ἀναμνηστικῆς ἐπιγραφῆς.

Τὴν ἱερὰν ταύτην εἰκόνα πολὺ βραδέως ἀτυχῶς φθάσασαν εἰς χεῖράς μου ἀποστέλλω τῇ Υ. Μ. παρακαλῶν, ἵνα Αὕτη εὐδοκίησῃ ν' ἀποδεχθῇ αὐτὴν μετὰ τῶν ἐγκαρδίων μου εὐχῶν, ὅπως ἡ Ὑμ. Θεοδόξαστος Μεγαλειότης ἡ διὰ τῶν τροπαίων Αὐτῆς δημιουργήσασα τὴν Νέαν Ἑλλάδα, ἡξιώθη τῇ βοήθειᾳ τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ νὰ θέσῃ ὑπὸ τὸ ἔνδοξον σκῆπτρον Αὐτῆς καὶ τὰς ὑπολειπομένας ὑποδοῦλους Ἑλληνικὰς χώρας κοσμήσας δὲ καὶ τὸν θρόνον τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ

Ἐν Θεσ/νίκη τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1912

Τῆς Ὑμ. Θεοφρουρήτου Μεγαλειότητος

ταπεινὸς ἐν Χριστῷ εὐχέτης

† Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος

[9]

Ευχαριστήρια ἐπιστολή τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Γεννάδιο (23 Ἀπρ. 1913)¹⁵³

Παναγιώτατε Μητροπολίτα

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὴν Ὑμ. Παναγιότητα διὰ τὴν εὐγενῆ Αὐτῆς προσφορὰν τοῦ πολυτίμου δώρου τῆς ἁγίας εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἦν ὄχι μόνον ὡς τιμαλφῆ θὰ διατηρήσω ἐγκόλπιον, ἀλλὰ καὶ ὡς προσφιλῆ ἀνάμνησιν εὐτυχεστάτης ἡμέρας τοῦ βίου Μου, καθ' ἣν ὄδηγῶν τὸν νικηφόρον Ἑλληνικὸν στρατὸν τοῦ ἀεμινήστου Πατρός Μου ἠδυνήθην Θεία συνδρομῇ κατανικῶν τὸν κατακτητὴν ν' ἀποδώσω εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος Μου τὰ ὑπόδουλα αὐτῆς τέκνα εἰς τὴν λατρείαν δὲ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῶν ἀρχαίων ναῶν τοῦ Πολιούχου Ἁγίου Δημητρίου, πρὸς ὃν ὑψῶνω ἔνθερον εὐχὴν, ὅπως

¹⁵³ Εφ. Μακεδονία (30-4-1913), 2.

πάντοτε σκέπη καὶ κρατύνη τὴν προσφιλή πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνακτόρου Μου

Τῆ 23ῃ Ἀπριλίου 1913

Κωνσταντῖνος Β΄.

Τῷ Παναγιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης

[10]

Προσφώνηση του Θεσσαλονίκης Γενναδίου στον Αντιναύαρχο Π. Κουντουριώτη στο θωρηκτό Αβέρωφ (20 Μαΐου 1913)¹⁵⁴

Ἐξοχώτατε,

Σεβόμενος τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν ἐκ μέρους τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος προερχομένην ἐκ τῆς μεγάλης Αὐτῆς μετριοφροσύνης δὲν θὰ προσφωνήσω Αὐτὴν ὡς ἡ περίστασις καὶ τὰ κατορθώματα αὐτῆς ἀπήτουν· θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ ὑποβάλλω αὐτῇ ἐγκαρδιώτατα, εἰλικρινῆ συγχαρητήρια ἐκ μέρους μου καὶ ἐκ μέρους τῆς ὀρθ. ἑλλην. Κοινότητος καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ὁ στόλος καὶ ὁ ἔνδοξος αὐτοῦ ναύαρχος παρέσχον τῇ Πατρίδι. Ἐτίμησες, Ἐξοχώτατε, τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα, ὅπερ φέρεις. Ἐδόξασες μετὰ παντὸς τοῦ γενναίου πληρώματος τὴν Πατρίδα σου. Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸ Ἔθνος, τὸ ὁποῖον γεννᾷ τοιοῦτους ἄνδρας, ἀλλὰ δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες οὕτως ὑπηρετοῦσι καὶ τιμῶσι τὴν Πατρίδα. Κύριος ὁ Θεὸς διαφυλάττει ἐν ὑγείᾳ καὶ ἐνισχύει ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα τὸν κυβερνήτην καὶ ἅπαν τὸ πλήρωμα καὶ κατευθύνῃ τὰ διαβήματα αὐτῶν εἰς τοιοῦτους πάντοτε εὐκλεεῖς ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους θριάμβους.

[11]

¹⁵⁴ Εφ. Μακεδονία (21-5-1913), 3.

Προσφώνηση του Θεσσαλονίκης Γενναδίου στο Ναό της Αγίας Σοφίας κατά την υποδοχή του Βασιλιά Κωνσταντίνου μετά το πέρας του Β΄ Βαλκανικού πολέμου (1 Αυγ. 1913)¹⁵⁵

Βασιλεῦ εἰς τὸν αἰῶνα ζῆθι

Εὐλογητὸν παρὰ Θεοῦ ὠνόμασας εἰς τὸ πρὸς τὸν λαὸν διάγγελμά Σου καὶ εὐλογητὸς πράγματι ἀπέβη καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τοὺς συμμάχους ἡμῶν ὁ ἄγων οὗτος κατὰ τῶν τέως μὲν συμμάχων εἶτα δὲ ἐπιβούλων ἐχθρῶν ἀποβάντων καὶ ἀκηρύκτως τὰ ὄπλα καθ' ἡμῶν στρεψάντων Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι καὶ μετὰ τόσους αἰῶνας χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ παραμένουσιν οἴους ψυχολογικώτατα ἐχαρακτήρισαν οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες καὶ δὴ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ρητῶς ἀποκαλῶν αὐτοὺς «γένος αἰμοβόρον, βάρβαρον, ἀρπακτικόν, μυσαρὸν καὶ μισητόν» καὶ ὡς ἐκ τούτου καταλιπὼν ἐντολὴν καὶ διαθήκην εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ καὶ τὸ ἔθνος «περὶ μὴ συνάψεως εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα δεσμῶν φιλίας ἢ συμμαχίας ἢ ἐπιγαμίας» μετὰ τοιούτου γένους.

Ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς ἱερότητος τοῦ ἀγῶνος Σου, ἀγῶνος τοῦ δικαίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀγρίας βαρβαρότητος, ἐπεκαλέσθης τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς Αὐτὸν ἐστήριξας τὰς ἐλπίδας Σου βροντοφωνήσας τὸ τοῦ Προφητάνακτος «ὁ Βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον καὶ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Ὑψίστου οὐ μὴ σαλευθῆ» καὶ «ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Θεὸς» ὁ βδελυσσόμενος ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον «ὁ ἐξολοθρεύων πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια καὶ γλῶσσαν μεγαλορρήμονα» καὶ «συγκόπτων αὐχένας ἁμαρτωλῶν» τοὺς μὲν τοιούτους ἀποδειχθέντας πολεμίους Σου «ἐνέδωσεν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν» καὶ «ὄνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς» Σὲ δέ, ὃν ἐν ταῖς ἀνεξερευνήταις αὐτοῦ βουλαῖς ἠύλογησε καὶ δι' ἄλλεπαλλήλων νικῶν καὶ θριάμβων, θαυμασίων στρατηγικῶς ἀπαραμίλλων ἥρωικῶς, Σ' ἐδόξασεν οὕτως ὥστε «γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα Σου καὶ τὴν δύναμιν Σου ἀπαγγέλλουσι, δόξαν τῆς βασιλείας Σου ἐροῦσι καὶ τὴν δυναστείαν Σου λαλήσουσι.

¹⁵⁵ Εφ. Μακεδονία (2-8-1913), 2.

Και νῦν, Μεγαλειότατε, ἐνδόξως καὶ θριαμβευτικῶς ἐπανερ-
χόμενος καὶ ἐκ τοῦ νέου τούτου ἀγῶνος, τοῦ πληρώσαντος μὲν
τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν πάνθεον διὰ νέας σειρᾶς ἐνδόξων ἡρώων καὶ
διὰ νέας χορείας σφαγιασθέντων μαρτύρων, ὧν αἰωνία καὶ τρι-
σένδοξος ἡ μνήμη, ἀλλὰ καὶ ἀπαλλάξαντος καὶ ἄλλα πολυπαθῆ
καὶ ἀφωσιωμένα τῆς πατρίδος τέκνα ἀπὸ νέας ἐπαχθεστέρας τυ-
ραννίας, μεγάλυνον τὸν Σωτῆρα Θεὸν ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ
καὶ ἱστορικῷ τῆς ὑπερτάτης τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναῶ, τῷ διὰ Σοῦ
ἀξιωθέντι τῆς ἐν Χριστῷ ἀναβιώσεως καὶ συμβολίζοντι τὴν
ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἡμῶν ἐνότητα.

Ἀνάπεμψον ἐν αὐτῷ μετὰ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ Σου εὐχα-
ριστηρίους ᾠδὰς καὶ νικητηρίους ὕμνους, οἳ καὶ πρὸ αἰώνων
ἀντήχουν εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ θόλους ἐπὶ παρομοίῳις
θριάμβοις τῶν Τσιμισκῆ καὶ τῶν Βουλγαροκτόνων τῶν ὁποίων
τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν προαιωνίων τούτων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν
ὑποστάσεως πολεμίων εἰς Σέ, τὸν πρῶτον Ἑλληνα Ὁρθόδοξον
Βασιλέα τοῦ ἀνασυσταθέντος Βασιλείου καὶ ἀντάξιον τῶν
Ἐνδόξων τοῦ Βυζαντίου Αὐτοκρατόρων διαδόχου, ἐπεφύλαξεν
ἡ θεία πρόνοια νὰ ἐπαναλάβῃς, ταπεινώσης τὴν ἐπηρμένην
αὐτῶν ὄφρυν, ἀποκόψῃς τοὺς μιαιρούς αὐτῶν πλοκάμους, τοὺς
ὁποίους ὡς πολύποδες ἐπεξέτεινον εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἔθνους
ἡμῶν πανταχόθεν περισφύγγοντες αὐτό, καὶ στιγματίσης αὐτοὺς
ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὡς ἐπισκιάσαντα ὅλας τὰς
φρικαλεότητας τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων τοῦ παρελθόντος καὶ
ὡς μὴ ἔχοντας πλέον τὸ δικαίωμα νὰ συγκαταλέγωνται μεταξὺ
τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

Ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ καὶ θριαμβευτικῇ λήξει καὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου
ἀγῶνος, καθ' ὃν ἅπαξ ἔτι κατεδείχθη τὸ γιγάντιον σθένος καὶ ὁ
ἀτρόμητος ἡρωϊσμός τοῦ ἀνδρείου καὶ λεοντοθύμου στρατοῦ καὶ
στόλου Σου καὶ διετρανώθη ἡ ἀντοχὴ καὶ ἡ ζωτικότητα, ἡ
αὐταπάρνησις καὶ ἡ αὐτοθυσίᾳ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἀθανάτου
ἔθνους Σου καὶ ἀπεθανάτισθη τὸ Σεπτὸν καὶ ἐνδοξον ὄνομά Σου
ὡς μεγάλου στρατηγοῦ καὶ Βασιλέως καὶ ἐμεγαλύνθη ἡ πατρίς
εἰς βαθμὸν προὔπισχνούμενον τὴν ὀλοσχερῆ πλήρωσιν τῶν
ἐθνικῶν πόθων, σύμπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος θαυμάζων Σέ
ἐπευφημεῖ, σύμπας δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς εὐγνωμονῶν χαίρει καὶ
ὑπερηφανεύεται βλέπων ὅτι ἡ Σὴ Μεγαλειότης ἀνεδείχθη Βασι-

λεὺς οἶον τὸ ἔθνος ὠνειροπόλησε καὶ οἶου τὴν εἰκόνα αἱ ἔθνικαὶ παραδόσεις ἀπ' αἰώνων διέπλασαν.

Τῶν αἰσθημάτων τούτων τοῦ Πανελληνίου πεπληρωμένοι καὶ ἡμεῖς ὑποβάλλομεν τῇ Σῆ Μεγαλειότητι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ τῆς διπλολυτρωθείσης Μακεδονίας τὴν ἀφοσίωσιν τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν λατρείαν καὶ ἐπευφημοῦντες Αὐτὴν ἀναφωνοῦμεν.

«Τῷ καθημένῳ τοῦ θρόνου καὶ δόξα καὶ τιμὴ ἐστεφανωμένῳ Κωνσταντίνῳ τῷ Β΄ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

[12]

Απόσπασμα Πρακτικού της Γ' Συνεδρίας της Επισκοπικής
Συνόδου Θεσσαλονίκης (25 Οκτ. 1913)¹⁵⁶

Προκαθημένης τῆς Α. Παναγιότητος τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Κυρίου / Κυρίου Γενναδίου καὶ συμπαρεδρευόντων Αὐτῇ τῶν τὴν Ἱερὰν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον ἀποτελούντων / Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων Κίτρος Κυρίου Παρθενίου, Ἀρδαμερίου Κυρίου Ἰωακεῖμ, Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου / Ὁρους Κυρίου Σωκράτους, Πολυανῆς Κυρίου Φωτίου πλὴν τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Καμπανίας / Κυρίου Διοδώρου διὰ λόγους ἀποχρῶντας κωλυθέντος συνεκροτήθη ἐν τῇ ὠρισμένη τῶν συνεδριῶν αἰθούσῃ σὴ / μερον τῇ 25 τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ

¹⁵⁶ ΠΕΣΘ 206-207. Τα τηλεγραφήματα πρὸς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο και τον Μητροπολίτη Αθηνῶν Θεόκλητο δημοσιεύθηκαν στην Εφ. Μακεδονία (26-10-1913), 3, μαζί με το ακόλουθο τηλεγράφημα της Κοινοτικής Αντιπροσωπείας:

Α. Μ. Βασιλέα

Πανηγυρίζοντες εὐφροσύνῳς ἐλευθέρια μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης νοῦν καὶ καρδίαν στρέφομεν πρὸς Ὑμετέραν ἐνδοξον Μεγαλειότητα, ἐπιφανῆ στρατηλάτην καὶ Ἐλευθερωτὴν καὶ ὑποβάλλομεν πίστιν, ἀφοσίωσιν, ἀγάπην, εὐγνωμοσύνην, εὐχόμεθα ὀλοψύχως μακρὰ, εὐκλεᾶ, εὐδαίμονα Βασιλείαν ἐπ' ἀγαθῷ φιλιτάτης πατρίδος.

Θεσ/νίκης Γεννάδιος

Κοινοτικὴ Ἀντιπροσωπεία

χιλιοστοῦ ἔννιακοσιοστοῦ δεκάτου τρίτου σωτηρίου ἔτους ἢ /
μέρα τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῆ καὶ ὥρα δεκάτῃ μ.μ. ἢ Τρίτῃ
αὕτῃ συνεδρία καθ' ἣν κηρύσσων ἡ Α. / Παναγιότης ὁ Πρόεδρος
τῆν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν Αὐτῆς λέγει τὰ ἑξῆς: /

Ὡς γνωστόν, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, αὔριον τελεῖται ἡ
ἐπέτειος πανήγυρις τοῦ πολιούχου / τῆς πόλεως Μεγαλομάρτυ-
ρος Ἁγ. Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, καθ' ἣν κατὰ τὴν
κρατοῦσαν ἀνέκαθεν τάξιν / ἐν Μονοεκκλησίᾳ τελεῖται ἡ θεία
καὶ ἱερὰ λειτουργία ὑπὸ πάσης τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνόδου. Ἀλλὰ
κα / τὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ πανήγυρις αὕτῃ παρουσιάζει ὄλως
ἐξαιρετικὴν ὄψιν, οὐ μόνον διότι κατὰ θείαν οἰκονομίαν / μίαν πανη-
γυρίζονται «Τὰ Ἐλευθέρια» τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, παραδο-
θείσης κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην / ἡμέραν τοῦ παρελθόντος ἔτους
εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τότε μὲν Διάδο-
χον, / νῦν δὲ ἔνδοξον ἡμῶν Βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Β', ἀλλὰ
καὶ διότι καθαγιαζεται ὁ ἀρχαῖος / ἱστορικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου
Δημητρίου, ὁ μεταβληθεὶς, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Τούρκου
Κατακτητοῦ εἰς τέμενος. / Εἴη εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τοῦ Παναγά-
θου Θεοῦ τοῦ οὕτως οἰκονομήσαντος τὰ καθ' ἡμᾶς. /

Τὴν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν ταύτην ἐπρόκειτο νὰ τιμῆσῃ καὶ ἡ
Α. Μεγαλειότης ὁ / Βασιλεὺς ἡμῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς τὴν τελευταίαν
στιγμὴν κωλυθεὶς ἀποστέλλει νὰ συμπανηγυρίσῃ μεθ' ἡμῶν / τὴν
Α. Β. Ὑψηλότητα τὸν Διάδοχον Γεώργιον. /

Νομίζω δ' ὅτι ἐπὶ τῇ χαρμοσύνῳ ταύτῃ εὐκαιρία τοῦ
πανηγυρισμοῦ τῆς διπλῆς ταύ / τῆς ἑορτῆς ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ
διαβιβάσωμεν τὰ προσήκοντα τηλεγραφήματα πρὸς τὴν Α. Μ.
τὸν / Βασιλέα ἡμῶν, τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Πρόεδρον τῆς Κυ-
βερνήσεως καὶ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ὁμοφώνως ἀποδεξαμένη τὴν πρότασιν τῆς
Α. Παναγιότητος τοῦ Μητροπο / λίτου Ἁγ. Θεσσαλονίκης Κυρί-
ου Γενναδίου ἀποφάσισε ν' ἀποστείλῃ τὰ ἑξῆς τηλεγραφήματα:

Α. Μεγαλειότητα Βασιλέα
Κωνσταντῖνον Β'
Ἀθήνας

Ἐπισκοπική Σύνοδος ἐν χθεσινῇ αὐτῆς ὑπὸ προεδρείαν ἡμῶν συνεδρία ἐψήφισεν ἵνα ἐπὶ / χαρμοσύνῳ εὐκαιρίᾳ πανηγυρισμοῦ «Ἐλευθερίων» πόλεως Θεσσαλονίκης ὑποβάλλῃ εὐγνωμοσύνην καὶ / ἀφοσίωσιν αὐτῆς καὶ Χριστιανικῇ Ἑμετέρα Μεγαλειότητι, Δαφνοστεφεῖ ἐλευθερωτῇ καὶ ἐνδόξῳ Θεο / φρουρήτῳ Βασιλεῖ ἡμῶν. Μετὰ ἱερᾶς δὲ συγκινήσεως καθαγιάσασα σήμερον μεθ' ἡμῶν ἀρχαῖον ἱερὸν / ναὸν πολιούχου πόλεως Ἁγ. Δημητρίου ἀξιωθέντα δι' Ἑμῶν τῆς ἐν Χριστῷ ἀναβιώσεως ἐδοξολόγησεν / Ἑψιστον ἐπὶ παρουσίᾳ Α. Β. Υ. Πρίγκηπος Διαδόχου ἐν μέσῳ ἀγαλλομένου καὶ εὐγνωμονοῦντος λαοῦ / καὶ ἀνέπεμψε δεήσεις ὑπὲρ ὑγείας καὶ δόξης Ἑμετ. Μεγαλειότητος, Σεπτῆς Βασιλίσεως καὶ ἀπάσης / Βασιλικῆς Οἰκογενείας.

Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος

Α. Ἐξοχότητα

Πρόεδρον Κυβερνήσεως

Ἀθήνας

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ πανηγυρισμοῦ «Ἐλευθερίων» πόλεως Θεσσαλονίκης καθαγιά / σαντες μετὰ Ἐπισκοπικῆς Συνόδου ἀνακηθέντα ἱστορικὸν ναὸν Ἁγ. Δημητρίου ἀνεπέμ / ψαμεν μετ' εὐγνωμονοῦντος λαοῦ δεήσεις ὑπὲρ ὑγείας καὶ ἐνισχύσεως Ἑμῶν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς / δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος ἀγῶνι Ἑμῶν.

Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος

Μητροπολίτην Ἀθηνῶν

Ἀθήνας

Ἐπισκοπική Σύνοδος καθαγιάσασα ἱστορικὸν ναὸν Πολιούχου ἀγγέλλει ἀσμέ / νως Προέδρῳ Ἐκκλησίας Ἑλλάδος χαρμόσυνον γεγονός, ἀποστέλλει τὸν ἐν Κυρίῳ ἀδελφι / κὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀγαλλομένης ἐπὶ ἀνακτῆσει ἐλευθερίας Ἐκκλησίας μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης.

Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος

Ἀκολούθως ἀναγινώσκειται Ἑκθεσις τοῦ Θεοφιλ. Ἁγίου Πολυανῆς περιγράφουσα τὰ τῆς ἀπαγωγ / γῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Βουλ-

γάρων καὶ τῆς διασώσεως ὑπὸ τοῦ Ρουμουνικοῦ Στρατοῦ. Ἡ
Ἱερὰ Σύνοδος ἀφ' ἐνὸς μὲν / συνελυπήθη τῷ ἐν Χριστῷ ἀγ.
Ἀδελφῷ ἐπὶ τοῖς δεινοπαθήμασιν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐπαρχιωτῶν
αὐτοῦ, ἀφ' ἐτέρου / δὲ συνεχάρη αὐτῷ ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτοῦ. [...]